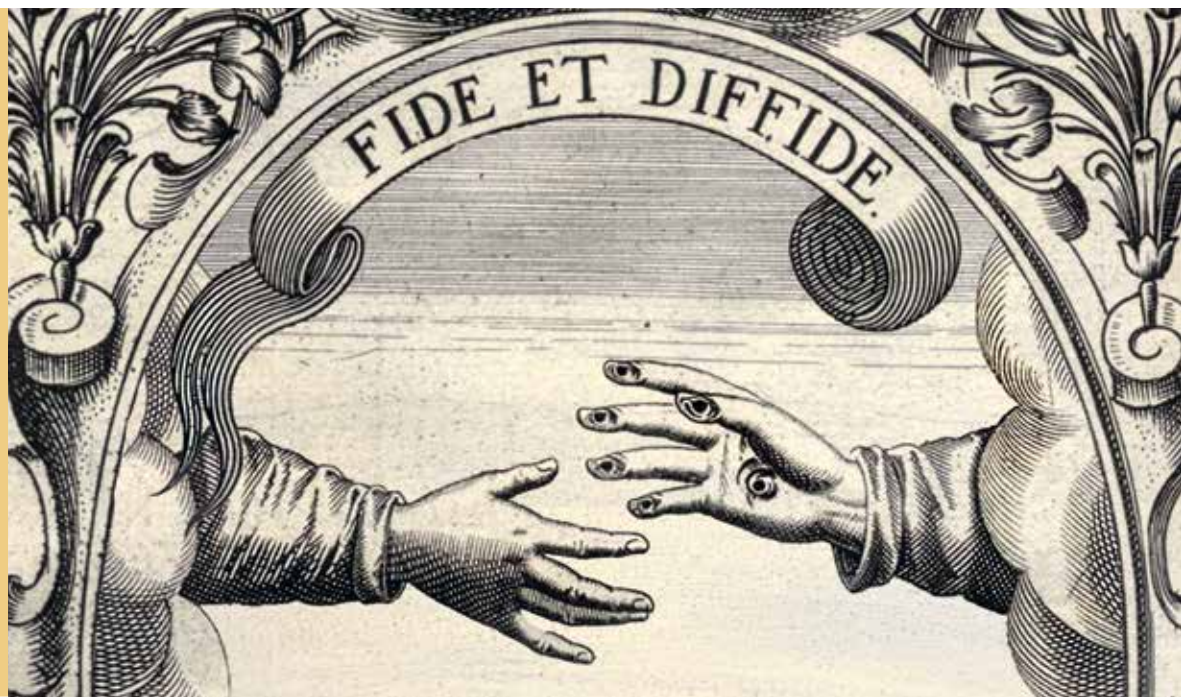

Repertori Teatral Català

Comèdia de Cornei

Anònim

Edició crítica d'Albert Rossich

Edició normalitzada i adaptada d'Albert Mestres

Difusió del patrimoni dramàtic dels Països Catalans

La col·lecció «Repertori Teatral Català» aplega textos del patrimoni dramàtic català de tots els temps. L'objectiu de la col·lecció és posar a l'abast de tothom textos —clàssics o contemporanis— que no es troben fàcilment al circuit comercial. Cada volum, que pot contenir una o diverses peces, ha estat curat per un especialista i compta amb un breu estudi introductori. Les obres s'editen digitalment —en lliure accés— al RedIT (Reservori Digital de l'Institut del Teatre), però també es poden adquirir en paper (procés d'impressió a demanda) al web de la Llibreria de la Diputació de Barcelona.

La col·lecció «Repertori Teatral Català» és un dels projectes del PRAEC (Projecte de Recerca de les Arts Escèniques Catalanes), impulsat per l'Institut del Teatre de Barcelona en col·laboració amb la Xarxa Vives d'Universitats i l'Institut d'Estudis Catalans. El PRAEC té l'objectiu de rellegir i difondre tant la pràctica escènica com el patrimoni dramàtic dels Països Catalans, en tots els seus gèneres i manifestacions.

Imatge de coberta:

Diego Saavedra Faxardo. *Idea principis christiano politici*, Joannes Mommartius suis. et Francisci Vivieni, Brussel·les, 1649, p. 356.

Comèdia de Cornei

Anònim

Edició crítica d'Albert Rossich
Edició normalitzada i adaptada d'Albert Mestres

Repertori Teatral Català

Primera edició: març de 2026

© de la curació: Albert Mestres i Albert Rossich

© d'aquesta edició: Institut del Teatre, 2025

© de la imatge de coberta: Diego Saavedra Faxardo.

Idea principis christiano politici. Brussel·les: Joannes Mommartius suis.

et Francisci Vivieni, 1649, p. 356, empresa 51: «Fide et diffide»;

traducció: «Confia i desconfia».

Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona

Direcció general: Núria Plana Eguía

Plaça de Margarida Xirgu, s/n

08004 Barcelona

www.institutdelteatre.cat

Direcció de la col·lecció: Carles Batlle

Edició i revisió: Marta Borrás i RE&MA12

Disseny de col·lecció i maquetació: Txeni Gil

Coordinació de la producció: Subdirecció d'Imatge Corporativa
i Promoció Institucional de la Diputació de Barcelona

Impressió: Departament de Reproducció Gràfica
de la Diputació de Barcelona

ISBN: 978-84-10278-72-1

DL: B 6473-2026

Aquest llibre s'emmarca dins el projecte de recerca «Francisc Vicent Garcia (1579-1623) en el contexto barroco (GARCOBAR)», PID2020-118588GB-I00/AEI/10.13039/501100011033, del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats.

**Institut
del Teatre**

**Diputació
Barcelona**

Continguts

- 7 Introducció
  - 12 Manuscrits i edicions antigues
  - 13 Referències bibliogràfiques

  - 15 ***Comèdia de Corney***
Edició crítica d'Albert Rossich
  - 55 ***Comèdia de Cornei***
Edició normalitzada i adaptada d'Albert Mestres
-

Introducció

La *Comèdia de Cornei*, *Farsa d'en Cornei* o simplement *En Cornei* és una peça dramàtica de la segona meitat del segle XVI, de caràcter còmic. L'obra, en vers, s'ha conservat en un sol manuscrit, sense nom d'autor, ni data ni títol. La mètrica, no sempre regular, adopta la forma de quintets sota l'esquema 3A (o 4A), 7A, 7B, 7B, 7A, tot i que a vegades l'alternança de rimes segueix l'estructura A, A, B, A, B. La combinació no remet a cap model conegut. La primera notícia sobre l'existència d'aquest text es deu a Ramon Corbella, qui el va localitzar a Vallfogona de Riucorb i en va datar la còpia al 1577. Explica que «fou trobat en la golfa de cal Sicart dins d'un tractat de medicina incunable» (1898, p. 236).¹ Avui forma part d'un recull factici a la Biblioteca de Catalunya enquadrant amb altres textos relacionats amb Vallfogona (ms. 308). Clarament el text és acèfal (l'estrofa inicial és incompleta: comença pel segon vers; d'altra banda, no hi ha el nom del primer personatge que parla) i àpode (el desenvolupament argumental queda interromput), però així com al principi sembla que no hi poden faltar gaires versos, és evident que al final hi manca un tros important.

L'obra segueix els models de la comèdia clàssica, amb personatges arquetípics, com l'ancià desenganyat i el criat. Es tracta d'una peça còmica, molt vivaç, l'acció de la qual es desenvolupa en una propietat rural. El seu primer editor, Josep Romeu, va relacionar l'obra amb les farses castellanes del XVI i li va posar el títol de *Farsa d'en Cornei*. La valoració que en va fer en ressaltava «la limitada intriga, el llenguatge planer, la intranscendència del conjunt, el to essencialment popular i la finalitat simplement divertida de la peça» (Romeu, 1962, p. 40). Per contra, Joaquim Molas advertia l'ambició del seu plantejament (1963) i suggeria un desenvolupament molt més extens en la part perduda. Des d'aquesta perspectiva, Pep Solervicens va denunciar la impropietat del terme farsa i la va considerar pròpiament

---

¹ La data no apareix al manuscrit, tot i que és ben versemblant. Potser era l'any del tractat de medicina dins el qual estava guardat.

---

una comèdia (2011, p. 179), tot i que va optar per donar-li un títol més aviat de compromís, *En Cornei* (2000); *Comèdia de Cornei* sembla un títol més escaient.

Per reforçar la hipòtesi que l'obra era una comèdia, podem fer un assaig d'acarament de la part de text que ens ha restat amb l'estructura de la comèdia llatina clàssica. La comèdia llatina no va ser escrita en actes i escenes com la llegim avui, sinó com una sèrie de seqüències còmiques, que es basen en el *canticum* i el *dibervium*, i que tenen una estructura similar pautaada (Dupont, 1988, p. 108-109, 127-129). Els *cantica* són parts dansades o mimades i cantades, mentre que el *dibervia* són parts dialogades. La comèdia es compon d'una combinació d'aquestes parts, no de qualsevol manera, sinó de manera regulada, formant el que Dupont en diu «seqüències còmiques». Seria, per entendre'ns, una mica l'estructura de l'òpera clàssica, amb els recitatius i les àries, i les combinacions d'àries, duos i trios.

Segons Dupont, l'estructura de la seqüència còmica llatina és aquesta: «entrée d'un personnage sur scène; monologue de ce personnage, souvint accompagné d'apartés prononcés par un autre personnage, qu'il ne voit ni n'entend; dialogue entre personnage principal et l'autre présent sur scène, qui l'interpelle; sortie de l'un ou de l'autre; celui qui reste fait le bilan de la situation» (Dupont, 1988, p. 109). Això és quasi exactament el que passa al fragment de la *Comèdia de Cornei* que tenim.

Les escenes 1 i 2 que proposem en aquesta edició constituïrien una seqüència còmica, en què primer tindriem el monòleg del Carlà, després l'entrada de Cornei i el seu monòleg, que el Carlà sent sense ser vist, i finalment el diàleg entre tots dos. Si l'obra, que ens ha arribat truncada, fos una comèdia que seguís aquesta estructura, amb l'escena 2 començaria la segona seqüència còmica, amb el monòleg de Cristòfol, que no veu els altres personatges perquè està somiant, els comentaris de Cornei, la intervenció al final del Carlà i el diàleg entre Cornei i Cristòfol.

Si, insistim, l'obra fos una comèdia que s'inspirés en la comèdia llatina, el que ens ha arribat seria tot just l'inici. Al principi de la comèdia llatina, al marge del pròleg, durant la primera seqüència còmica, es planteja el conflicte que bloqueja l'acció. A continuació es desenvolupa l'acció dramàtica, normalment articulada per un esclau o criat. I finalment es resol el conflicte (Dupont, 1988, p. 102).

A partir d'això podem aventurar un possible argument de la *Comèdia de Cornei* de la següent manera: al principi, el Carlà arriba a casa després d'una absència obligada i es troba la propietat trasbalsada, que havia deixat sota la vigilància del seu criat Cornei. Perfectament contraposats, els personatges exterioritzen les seves aspiracions: el ric enyora la vida casolana i critica els que es deixen temptar per l'aventura; el servent, en canvi, voldria anar a la guerra i conquerir riqueses. L'amo se'ns mostra com un personatge conservador i conformista en contraposició a Cornei, personatge protagonista, emprenedor, intel·ligent i que, a pesar de ser un gran treballador i fidel al seu amo (a diferència dels altres personatges de la propietat), serva un fons de rebel·lia ben patent. Cornei denuncia que Crespinell, subjecte del Carlà, s'entén amb la pastora i es rebel·la aprofitant-se dels béns de l'amo. El Carlà ha de resoldre la situació abans de tornar a marxar per nous afers. Cornei acusa Crespinell, però quan el Carlà li diu que el vagi a cridar es treu les puces de sobre i proposa, en comptes d'anar-hi ell —cosa que aixecaria sospites—, enviar-hi Cristòfol, un mosso de raça negra que reuneix en si totes les qualitats negatives possibles: indolent, mentider, lladre, insolent, bevedor... Cristòfol està dormint i Cornei l'ha de despertar, en l'escena més còmica del text. Llavors Cornei proposa un estratagema per tornar a controlar Crespinell i la pastora. Just quan comença a exposar el seu estratagema és quan s'interromp el text. Durant el monòleg del somni, Cristòfol s'imagina estant amb la pastora i barallant-se amb qui l'intenta despertar. A continuació serà Cornei qui haurà de trobar la manera de treure les castanyes del foc. Finalment la cosa acabarà en pau, potser amb el casament de la pastora i Crespinell, i Cristòfol escaldat.

Això no vol dir que qui va escriure la *Comèdia de Cornei* conegués la doctrina de la comèdia erudita i tot el que hem exposat, ni tan sols que conegués Plaute i Terenci, els clàssics llatins, de primera mà, tot i que no és gens improbable. Però suposem que estava familiaritzat amb aquesta estructura. En el context universitari, es llegien, s'escriuien i representaven en llatí comèdies més o menys copiades de les clàssiques (Rossich, 2024, p. 120-124).

La *Comèdia de Cornei*, doncs, sembla haver estat escrita per una persona culta, bona coneixedora de la comèdia d'acció i d'embolic, tot i que s'inspira en escenes i personatges rústics i populars, potser un estudiant o un professor universitari, que dominava bé la llengua

---

popular i la comèdia llatina. També es pot pensar que tenia alguna mena de pràctica escènica, a més d'erudita, ja que coneixia efectes teatrals com el fum. La llengua és rica i genuïna, amb abundància de modismes, locucions populars i refranys fets servir amb propietat i naturalitat. És destacable el contrast amb el llenguatge estrafet del mosso Cristòfol, un registre convencional que feia servir la dramaturgia del moment per fer parlar negres i moros.

El que trobarà el lector en aquest llibre és una doble edició del text. D'una banda, una edició filològica, establerta per Albert Rossich a partir del manuscrit de la Biblioteca de Catalunya, i de l'altra, una edició regularitzada ortogràficament i adaptada a l'escenificació, amb acotacions que en faciliten la lectura, preparada per Albert Mestres, versió que pretén acostar el text al lector general. Amb aquest objectiu, a més de l'ortografia, l'actualització s'ha fet extensiva a la morfologia o el lèxic quan els canvis eren mínims i no afectaven el còmput mètric del vers ni la rima (substituint *ab* per *amb*, *ací* i *açò* per *aquí* i *això*, *aldre* o *alre* per *altre*, *penre* per *prendre*, *poder* per *potser*, *posar-m'é* per *em posaré*, *pus* per *puix*, *stau* per *esteu*, *torne* per *torni*, i semblants). La grafia *a on* del manuscrit (*a hon*, *ha hon*) es transcriu *on*, ja que sempre compta una sola síl·laba.

A l'edició crítica s'esmenen un bon nombre de lliçons respecte de la que va elaborar Romeu al segle passat (1962), a partir d'una nova lectura del manuscrit. Aquest fet sol ja justifica la necessitat de publicar el text revisat. Deixant de banda el que són simples errors de lectura, a l'aparat crític final hi ha el detall d'aquelles incidències sorgides en l'establiment del text que requereixen justificació. Hi ha alguns casos, de tota manera, que convé ressaltar. El més detonant segurament és el nom d'un dels protagonistes, el Carlà, que en les edicions i referències anteriors apareixia amb el nom de Cas.² En realitat, el manuscrit transcriu *Ca/*, i no *Cas*. Es tracta de l'abreviatura d'un nom que no podem identificar amb total seguretat: l'hem interpretat com a Carlà, ja que és amb aquest càrrec o títol que és esmentat aquest personatge al v. 431.

Volem destacar també les dificultats que presenten els passatges en què parla el negre Cristòfol, sobretot per la parla mixtilingüe que el

---

² Encara apareix amb aquesta forma a Rossich, 2024, ja que quan el llibre va ser lliurat a la impremta no havíem pogut comprovar aquest aspecte de la transcripció.

caracteritza; dificultats agreujades per la lletra del manuscrit, que de vegades pot induir a error. Així, sovint la *r* es pot confondre amb una *x* (*parí*, *enbriach*); la *c*, al seu torn, pot semblar una *r* (*ignocent*, *faça*); i moltes vegades, encara, s'ha de llegir *r* on diu *n* (per exemple, al manuscrit *dormin*, v. 706, que ha de ser un infinitiu com el *xomiar* del vers següent, aquest transcrit ben clar al manuscrit.³ Al v. 233 es repeteix per error la forma *extar*, i l'infinitiu *fer* apareix transcrit sense la *-r* final. Restituïnt la *-r*, que no era mai muda en bona ortologia, i suprimint un *extar*, el vers passa a ser mètricament correcte. Tot i que en casos com aquests, de llengües inventades, no es pot invocar gaire l'ortologia, l'evidència del còmput mètric i la regularitat de la pronúncia de la *-r* final dels infinitius en els altres casos en què enraona el negre Cristòfol abona l'esmena.

La llengua del negre és estudiada per Romeu (1962, p. 42-44). Algunes afirmacions d'ell s'haurien de matisar d'acord amb la nostra edició. La seva transcripció fa, per exemple, que remarqui com a propi de la parla de Cristòfol un exemple de *x* per *r* que de fet ja és una *r* (*parí*, v. 713; Romeu, 1962, p. 43). En tot cas, per a la caracterització de la llengua fictícia s'ha de prescindir dels fenòmens aïllats, els que només es donen una vegada, perquè poden ser simples errors: els interessants, és clar, són els sistemàtics. L'artifici és força regular: ús constant de *x* per *s*, *i* en lloc de *e* (*qüistió*), paraules estrafetes (*amorada*: enamorada), falses concordances (*lo sort*), elisió d'articles, utilització abusiva d'infinitius i ús d'*estar* en comptes de *ser* i de *mi* en lloc de *jo* (vegeu Rossich; Cornellà, 2017, p. 64 i 311-312).

El fet que l'obra ens hagi arribat incompleta no impedeix considerar-la una aportació important a la història del primer teatre profà en català. La falta de referents concrets que la contextualitzin (el motiu de la composició, la localització de l'aventura, les circumstàncies de la representació, l'auditori a què anava destinat) autoritzen a considerar-la un exemple primerenc de teatre de repertori, compost per ser escenificat en situacions o entorns diversos.

Albert Rossich i Albert Mestres

---

³ Aquest detall prova que ens trobem davant una còpia, no d'un autògraf, ja que l'autor no podria caure tantes vegades en aquest error.

Manuscrits i edicions antigues

Manuscrits

Biblioteca de Catalunya, ms. 308, f. 69-74. Text (fragmentari) inclòs en un recull factici d'obres dels segles XIV-XIX . de 5 f. prel. + f. 1-220 amb numeració moderna en llapis, amb alguns errors, sobre algunes d'antigues + 3 f. al final, en blanc. 220 x 145 mm. Diverses mans; una sola mà a la *Comèdia*; el f. 220 és una quartilla moderna, sense relligar, amb notes sobre el contingut del ms. A tota plana i a dues columnes (la *Comèdia*, a dues col.). Enquadernació moderna de cartó/ holandesa. Comprat a Salvador Babra el 1914.

Edicions

CORBELLA, Ramon. *Lo nostre poble. Aplech de notícies fahents pera l'història de Vallfogona*. Vic: Tipografia Catòlica de Sant Joseph, 1898, p. 236 [fragment].

ROMEU, Josep. *Teatre profà*. Barcelona: Barcino, I, 1962, p. 34-46, 62, 75-121. [Primera edició completa de la *Comèdia de Cornei*, amb el títol de *Farsa d'en Cornei*; reeditada dins Josep MURGADES. *Teatre, prosa i poesia del segle XVI. Antologia*. Barcelona: Edicions 62 / Ediciones Orbis, 1985, p. 74-86.]

DURAN, Eulàlia; SOLERVICENS I BO, Josep. *Orientacions bibliogràfiques sobre literatura catalana moderna*. Barcelona: UB, 1993 [fragment].

Referències bibliogràfiques

- CORBELLA, Ramon. *Lo nostre poble. Aplech de notícies fahents pera l'història de Vallfogona*, Vic: Tipografia Catòlica de Sant Joseph, 1898, p. 236.
- DCECH: COROMINAS, Joan; PASCUAL, José A. *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, 5 vols. Madrid: Gredos, 1980-1991.
- DCVB: ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de Borja. *Diccionari català-valencià-balear*, 10 vols. Palma de Mallorca: Moll, 1961-1969.
- DECat: COROMINES, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 10 vols. Barcelona: Curial, 1980-2001.
- DUPONT, Florence. *Le Théâtre latin*. París: Armand Colin, 1988.
- FÀBREGAS, Xavier. *Història del teatre català*. Barcelona: Millà, 1978, p. 68-69.
- MASSIP BONET, Francesc. *Història del teatre català, I: Dels orígens a 1800*. Tarragona: Arola Editors, 2007, p. 250-253.
- MASSIP BONET, Francesc; SIMÓ, Ramon (eds.). *El teatre durant l'edat mitjana i el Renaixement*. Barcelona: Edicions de la Universitat, 1986, p. 252.
- MOLAS, Joaquim. «Teatre català del segle XVI», *Serra d'Or*, V (febrer), 1963, p. 42-44.
- ROMEU, Josep. *Teatre profà*. Barcelona: Barcino, I, 1962, p. 34-46, 62, 75-121. [Primera edició completa de la *Comèdia de Cornei*, amb el títol de *Farsa d'en Cornei*; reeditada dins Josep MURGADES. *Teatre, prosa i poesia del segle XVI. Antologia*. Barcelona: Edicions 62 / Ediciones Orbis, 1985, p. 74-86.]
- ROSSICH, Albert: *Del naixement del teatre modern al neoclassicisme (segles XVI-XVIII)*. Barcelona: Institut del Teatre: UB, 2024.
- ROSSICH, Albert; CORNELLÀ, Jordi. *El plurilingüisme en la literatura catalana. Retòrica, versemblança, diglòssia*. Bellcaire d'Empordà: Edicions Vitel·la, 2017, p. 64 i 311-312.

-
- ROSSICH, Albert; VALSALOBRE, Pep. *Literatura catalana moderna*. Madrid: Editorial Síntesis, 2011, p. 57-58.
- SERRÀ CAMPINS, Antoni. *El teatre burlesc mallorquí*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1987, p. 28.
- SOLERVICENS I BO, Josep. «Civilitzats, tanmateix: “La vesita” (1524-1225) de Joan Ferrandis d’Herèdia i la comèdia renaixentista». *Estudis de llengua i literatura catalanes*, XXXVIII [=Homenatge a Arthur Terry, 2] 1999, p. 57-84 (p. 58, n. 4).
- SOLERVICENS, Josep. «Criats i senyors a la comèdia del Renaixement: *La vesita* de Joan Ferrandis d’Herèdia i *En Corney*». A: ROSSICH, Albert (coord.); SERRÀ CAMPINS, Antoni; VALSALOBRE, Pep; PRATS VIDAL, David. *El teatre català dels orígens al segle XVIII*. Kassel: Edition Reichenberger, 2001, p. 261-271.
- SOLERVICENS, Josep. «Prosa i teatre del Renaixement». A: ROSSICH, Albert (coord.). *Panorama crític de la literatura catalana*, III: *Edat moderna*. Barcelona: Edicions Vicens-Vives, 2011, p. 169-191.
- SOLERVICENS, Josep. «Vicent Garcia». A: BROCH, Àlex (dir.). *Història de la literatura catalana*, IV. SOLERVICENS, Josep (dir.). *Literatura moderna. Renaixement, Barroc i Il·lustració*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana / Editorial Barcino / Ajuntament de Barcelona, 2016, p. 120-124.
-

Comèdia de Corney

Edició crítica d'Albert Rossich

[ESCENA PRIMERA]

f. 69 [CARLÀ]
O, què glòria sanyalada
sobre totes quantas són
sent aquell que va pel món
4 quant arriba a sa possada!
Certes, sí,
pus no trob jo per a mi,
en quant puch ymaginar,
8 altre plaher qu'és arribar
a hon hom té siti per si.
Y és molt ver,
sens sercar altre parer,
12 que una gallina perduda
sovint se posa y remuda
fins que troba son joquer.
Donchs si axí és
16 que un animal de no res
coneix esta differència,
devem penre speriència
en no exir de casa un mes.
20 Per molts respectes,
qui no mira aquests effectes
y lo que se'n pot seguir
trobarà, si u gosa dir,
24 en ses coses mil defectes
de gran affany.
Dels amichs y ha un refrany
que «lo que-l senyor no mira,
28 diuen que Déu o haïra»,
y may té smena tal dany.

-
9. *siti*: 'lloc, residència'.
13. *remuda*: 'muda, es trasllada una vegada i una altra'.
14. *joquer*: la barra on dormen les gallines.
28. *o haïra*: 'ho avorreix'. Significa que l'amo no es pot desentendre dels seus assumptes deixant-los en mans de persones de suposada confiança. Romeu relaciona aquest refrany amb altres de significació semblant: «Qui té mossos i no els veu, es fa pobre i no s'ho creu» (1962, I, p. 76).
-

- Y és veritat,
perquè u tinc yo ben provat,
32 que may isquí a descubert
que no tornasse molt cert
de veure algun desbarat.
Molts n'i ha
36 que per un «fes-te'm enllà»
que se'ls pos en fantasia,
sense més prenen la via
seguint son pensament va.
40 O, pobrets!
¿Sabeu en què pàran sos fets,
dels que fan tals maravellas?
Que los més vén sens orellas
44 o, si no, almanco contrets.
Y si ja
algú torna bo y sa,
ve emperò de tal manera
48 que per sa honra més valguera
se fora romàs allà.
Conclohent:
que'l tinch jo per ignocent
52 l'om que deixa so del seu
per sercar lo que no veu,
f. 69v que, si hu guànyan, perden cent.
Cert, molt erra
56 lo qui deixa sa desferra,
perquè diu un repulló:
«Pensando ganar, perdió

36. *un fes-te'm enllà*: 'un motiu insignificant'.

38. *prenen la via*: 'se'n van, parteixen'.

41. Vers hipermètric.

43. *vén sens orellas*: 'venen (tornen) eixorellats', per haver estat condemnats per algun delictes.

44. *contrets*: 'esguerrats'.

51. *ignocent*: 'beneit'.

54. *hu*: un.

56. *sa desferra*: 'el poc que posseeix'.

57. *repulló*: comentari sarcàstic (del castellà *repullón*; cf. DCECH, IV, p. 691 b27).

mi padre hiendo a la guerra.»
 60 Y sens falla:
 com que deixa sols la malla
 par a guanyar un carlí,
 fa com qui diu: «Teniu así,
 64 y posar-m' é en la baralla.»
 Lo que yo
 no só d' exa condició,
 ni vulla Déu qu'en mos dies
 68 me prèngan tals fantasías,
 que no u tinch, certes, per bo.
 Mes, peccador,
 quant jo més fuig a furor,
 72 tant més me encàlçan affers:
 pens exir d'un interès
 y caych en altre major.
 De manera
 76 que per la feyna strangera
 també·m torne jo stranger.
 Si hom no·s torna balaster,
 tot irà a la perdiguera.
 80 De ací enllà
 me vull tornar casolà,
 que ni a dret ni a sinestre
 jo·l tindré bé per maestre
 84 lo qui de casa·m traurà,
 perquè és cert
 que no sab l'ome què s pert
 tantost qu'és fora de casa.

61. *malla*: moneda de molt poc valor.

62. *carlí*: moneda de plata que valia aproximadament un ral. Entenem: 'com qui deixa la malla per guanyar sols un carlí'.

63. *Teniu así*: 'Aquí em teniu'. Vers hiper mètric.

64. *posar-m' é*: 'em posaré'.

70. *peccador*: 'pobre de mi'.

72. És a dir: 'com més fortament m'hi esmerço més problemes sorgeixen'.

74. Romeu interpreta: «Penso alliberar-me d'un deute, i tot seguit n'he de contreure un altre de més gros» (1962, I, p. 79).

77. Per tant, no tinc per què anar a lluitar en països estrangers.

78. *balaster*: 'ballester', persona astuta (cf. Romeu 1962, I, p. 79).

79. *a la perdiguera*: 'de mal borràs'.

CORNEY

- 88 O, maleyta sia la rasa!
Y que feyna que y despert,
de tant mal fer!
Més val mudar de parer,
92 que d'açò ya n'é fet massa.
Provar vull la carabassa
si'm seria millor brasser.

CARLÀ

- Endemés
96 per qui ha de tenir faynés,
que, segons són vuy en dia,
no y ha major malaltia
ni enuig que enuge més.
100 És tan poca
la vergonya que a ells toca,
que, encara que·l·ls ho digau,
no se'ls dona sols un clau,
104 y és cavar sobre una roca.
No és gran pena?
Si hom y és, fan gran faena
mentre que·l·s stau davant;
108 però si·l·s girau la squena,
may iran de arri avant.
Si hu és tot sol,
traballa quant ell se voll;
112 y si acàs fa molt de fret,
bé per manco d'un gafet

88. *sia*: sinèresi. – *rasa*: 'solc'; l'excavació que l'amo li havia encarregat de fer (cf. v. 362).

89. *despert*: 'perdo'.

94. *seria*: sinèresi. – *millor brasser*: de més bona ajuda que un bracer que li fes la feina. Entenem que Cornei para de treballar per posar-se a menjar una carabassa.

95. És a dir, 'Sobretot'.

96. *faynés*: 'faeners, treballadors'.

102. *que·l·ls*: llegiu 'que els'.

103. O sigui, 'no els importa gens, no us fan cas'.

109. *arri*: crit que es dona als burros perquè comencin a caminar. El sentit del vers és que si els mossos o feiners no són vigilats no obeeixen les ordres que reben.

113. *manco*: 'menys'. – *un gafet*: 'un no res' (DCVB).

- farà la perneta al sol
molt gentilment.
- 116 També, si són molta gent
y no y ha qui hi residesca,
f. 69bis júgan a la enbriaguesca
sobre-ls béns de l'ignocent.
- 120 Qui podria
comptar la balitraria
de son tant golafrejar?
¿Y aquel ara y adés mirar
- 124 quantas horas hi à de dia?
Aprés, ausades
quantas bellas stonades
procúran de fer lo foill
- 128 pagant-s-entre cap y coll
sempre algunes stovades!
A més d'axò,
si n'i ha algun de bo
- 132 que tinga milló cervell,
tots les han sobre d'aquell
fins a moure-y qüestió
y desbarat.
- 136 Si un poch bé fan l'affaynat,
prest se seuen y badallen,
y de açò poch que trebàllan,
no-n fan bé may la meytat.
- 140 O, gran despit!
Quant l'amo s'o té per dit

114. *farà la perneta*: 'es posarà a fer un son'.

119. Potser vol dir que es beuen el vi i el menjar de l'amo (vegeu *golafrejar*, tres versos més avall).

121. *balitreria*: acció pròpia de belitres i trapelles.

123. *ara y adés*: 'tota l'estona'. Vers hiper mètric.

125. *ausades*: 'certament'.

129. *stovades*: 'pallisses'.

133. *tots les han*: 'tothom se'ls tira a sobre'.

134. *qüestió*: 'brega'.

135. *desbarat*: 'enrenou'.

136. *l'affaynat*: 'el treball encarregat'.

que la feyna ja sta en poch,
 144   ells ho tenen a mig loch,
             y Déu sab com, de fromit.
             Gran consciència!
             Allà mala pestilència!
 148   Robar tan cortesament
             axí a rics com pobra gent,
             que no y faran differència!
             Guart-se què fan,
 152   que, après mort, allà iran
             a hon, si-s són mesos en tort,
             poder perdran en un jorn
             més que may no guanyaran.

CORNEY

156   Pus no tinc pa,
             lo millor crech que serà
             de plegar aquesta farda
             y cavar tota la tarda
             fins anar un poch enllà.
 160   Que vaja bé,
             perquè si nostramo be
             y vol veure lo que fas,
             pendria pler que trobàs
 164   tot açò axí com convé
             per a mirar.
             També és cert que·l treballar,
             si jo m'i pos ab delit,
 168   me metrà·n més apetit
             per anar-me'n a sopar
             quant sia hora.

---

142. O sigui, 'quan ja queda poca feina'.

144. *fromit*: 'completat' (DCVB).

152. *mesos en tort*: 'ficats [a l'infern] per malifeta (pecat)'. – La rima del vers és falsa, però la hipòtesi que aquí hi hagués un error de còpia per 'mesos entorn' ('posats en rotllana, aplegats') no és del tot convincent.

153. *poder*: 'potser'.

157. *farda*: 'farcell' (amb coses per menjar).

162. *fas*: 'faç' (= faig).

CARLÀ

- 172 Dir vull de nostra Senyora
lo que m resta per a dir
y deixar de procehir
contra aquesta gent traydora,
qu'és follia.
- 176 Tampoch comptar no podria
en ningun nombre de dies
les moltes vellacarias
que acostumen vuy en dia
de usar.
- 180
f. 69bis v Mes pus no·s pot scusar,
callem ja y dexem·los fer.

CORNEY

- 184 ¡Degollat sies, ferrer,
y qui·t mostrà de lossar,
per mig del coill!
- ¿Aveu vist quin full tan moill
y quin temple que m'ha fet?
- 188 Per ma fe, qu'és més de foll
qui may li donà un gaffet.
Bé és veritat
que «qui no té sinó un gat...»
- 192 Y entre·ls orbs diu bé la ley
que qui un ull té, aquell és rey
y entre·ls altres senyalat.
Als ferrés
- 196 los ne preu com als barbers,
que may volen ben curar,

---

172. Entenem que es vol posar a resar.

173. *procehir*: 'continuar parlant'.

181. *no·s pot escusar*: 'no es pot evitar, no té remei'.

184. *lossar*: 'llossar', «passar pel foc de la fornal i aplanar a cops de martell el tall d'una eina agrícola, quan està gastat» (DCVB).

186. *full*: la làmina de metall. – *moill*: 'moll, flux, mancat de resistència' (DCVB).

189. O sigui, 'qui li va pagar ni que fos una misèria per la seva feina'.

191. «Qui no té més que un gat, amb ell combat» (cf. Romeu 1962, I, p. 85), refrany que indica que no es pot triar entre el que no es té.

196. *los ne preu*: 'els valoro'.

---

perquè y hajen de tornar
a cercar-los ara y adés.

CARLÀ

200 Jo sent xarrar,
y no puc ben albirar
en quin loc són ni a hon no.

CORNEY

204 Ay, val Déu! Y qu·és açò?
Què vol dir d'aquest cavar
esta vesprada?
Ara t'és desmanagada!
Per ma fe, pus axí és,
208 no crec que y dó de vuy més,
esta nit, més cavagada.
Tanbé·m par
qu·és ja hora de plegar,
212 y és demà la festa aquella.
Vull tornar per la cistella
y anar-me'n a sopar,
que més me vall.
216 Quisvulla se fart de mal!
Jo procure en dar-me pler:
jo só sert qu·al cap darrer
may faltará l'espital.
220 Què faré?
Pendre vull la hora de bé
quant que la'm puga donar,
pus lo mal sens desijar
224 vem que les més voltes ve
mal nostro grat.
Jo seria, doncs, bé fat,
vent que·l món se porta axí,
228 que·m matàs ara per qui
no m'afegirà un ducat
a ma soldada.

199. Vers hiper mètric.

206. t'és: vulgarisme o col·loquialisme, per «t'ets».

208. de vuy més: 'a partir d'ara'.

209. cavagada: 'cavegada, cop de càvec'.

226. fat: 'forassenyat'.

232 Si Déu vull que una vegada
 que jo tinga mig de què,
 may ab altri-m logaré
 si no donç qualque mesada
 per deportar;
 236 mes que m'haja de matar
 bé seria cosa de orats,
 pus per massa treballar
 los més ixen spallats.
 240 Y per axò
 me vull guardar també jo,
 pus ma mare, si bé va,
 crech que més no-n parirà,
 244 ni tan porte altre plançó
 que millor sia.

CARLÀ

Ara donch, per vida mia,
 yo no sé què puga ser,
 248 pus jo sent, a mon parer,
 sempre xarrar ha on que sia.
 f. 70

CORNEY

Ab tant de affany
 vaja en mall·ora lo guany
 252 y qui més ganes ne té,
 que sens axò arribaré,
 sí a Déu plau, al cap de l'any.
 No y ha remey:
 256 que si és ver que·l nostro rey
 fa segons la fama vola,
 jo vull exir de cassola
 fent que·s parle d'en Corney.
 260 Diu-se aquent
 que lo rey fa molta gent
 per anar contra Turquia.

---

232. *mig de què*: 'algun capital'.

235. *deportar*: 'esplaiar-me, distreure'm'.

239. *spal·lats*: 'espatllats, amb les espatlles desviades'.

258. *exir de cassola*: 'desfermar-me, deixar-me anar'.

260. *aquent*: 'aquèn, a propòsit d'això' (DECat, III, p. 724 b31-49).

264 Y si és ver, no u dexaria
 per tresor ni per argent,
 que anar-hi vull
 y provar si ab mon argull
 en ningun modo podré
 268 guanyar algun poc de bé,
 pus ací no se n'y cull.
 Ací stic
 guanyant-ho a xic a xic,
 272 lo que tinc, ab gran mesura;
 allí, si u voll ma ventura,
 en un dia seré rich.
 Y si, entretant,
 276 hom se mor en cas semblant,
 moltes voltes he oÿt dir
 qu'és millor lo prest morir
 que lo molt viure penant.
 280 No y ha més:
 allà vaig, pel cap de dés!,
 y tot lo que puga n'isca,
 que ja tinc ara comprès
 284 «qui no s'arrisca no·n pisca».
 De tot mon fet
 daré un colp a la paret;
 y, jermà, voleu que us diga?:
 288 ací quisvulla hi me stiga,
 que no se'm dona un gaffet.
 No·m faltará,
 si jo tinc de anar allà,
 292 sinó fer-me un bon vestit;
 y ab axò stic provehit,
 que del resto jo·n tinc ja.
 Car per armar
 296 no·m cal res aparellar;
 de arcabús no·n portaria,

262. L'al·lusió situa l'acció dramàtica durant els preparatius de la batalla de Lepant, el 1571.

266. *argull*: 'orgull, valor'.

271. *a xic a xic*: 'poc a poquet'.

281. *pel cap de dés*: exclamació eufemística, en lloc del reneç 'pel cap de Déu'.

- perquè crec que no·l sabria
gayre axí manajar.
- 300 Mes, cap de tal!,
portar-me n'hia un punyal
que és de les dolces daurades,
y una ballesta, ausades,
- 304 que faria prou de mal,
que tinc a casa:
pasa-us la treta tan rasa,
si ella sta per son degut,
- 308 qu'és mester Déu li ajut
al que tira y no l'arrassa.
De altres arreus
puc portar de cap a peus,
f. 70v 312 ab los quals me puc armar;
no me'n calrà gens comprar,
que prou ne tindré dells meus.
- 316 Que en tal batalla
prou tinc jo del guant de malla,
de la spasa y del broquer,
la ballesta y del carner
per a contra tal canalla.
- 320 De manera
que, si vindrà la bandera,
jo stic ja determenat.
Mes lo millor m'é dexat:
- 324 que no tindré cervellera.
Però bé sta;
per axò no faltarà,
que jo·n trobaré bé prou.

300. *cap de tal*: exclamació eufemística (cf. la nota al v. 281).

301. *portar-me n'hia*: 'm'emportaria'.

302. *és de*: 'té'. – *dolces*: «peces situades transversalment entre el mànec i la fulla d'una espasa o coltell, per a guardar la mà» (DCVB).

306. *treta*: la sageta o projectil de la ballesta. – *rasa*: 'arran'.

309. *al que tira*: 'a aquell a qui tira'. – *arrasa*: 'mata'.

317. *broquer*: 'escut, rodella'.

318. *carner*: 'sarró'.

321. *bandera*: «companyia o secció d'un exèrcit que segueix una insígnia» (DCVB).

324. *cervellera*: 'casc'.

[ESCENA SEGONA]

- CARLÀ
328 En Corney, sus! Ola! Hou!
A qui u dich? Veniu ençà!
- CORNEY
Peccador!
Sí serà allò lo senyor!
332 Ell és! Ell, pel cap de mi!
O, val Déu, y que remor
que spera haver ací
per a tirar!
- CARLÀ
336 Com vos feu a desijar!
Jo ha ya quant que só vingut.
- CORNEY
Cert, senyor, no u he sabut.
Mes podia'm fer cridar
340 per son criat.
- CARLÀ
Estava ja molt cansat.
- CORNEY
Bé sia vingut vossa merçè.
- CARLÀ
Y vós ben trobat, també.
344 ¿Com veniu tant desbufat,
de no soler?

---

328. *sus*: interjecció per incitar algú a moure's.

337. *quant*: 'molt'.

342. Vers hiper mètric.

344. *desbufat*: 'sense alè, esbufegant'.

345. O sigui, 'd'una manera inusual'.

- CORNEY
Lo diable del farrer
me feu hair un losçar
348 qual, senyor, podeu mirar...
- CARLÀ
Y ací no y posà ell açer.
Com va açò?
Força que no·l pague yo
352 per quant fa de mes faenes.
- CORNEY
Sols, senyor, per les strenes
ho deuria fer, per rahó.
- CARLÀ
Ara bé;
356 veuràs jo com lo y diré
perquè·m tinga ben entès.
Parlem d'alre en què va més.
- CORNEY
Què mane vostra merçè?
- CARLÀ
360 Que digau
qu·és lo que ara treballau.
- CORNEY
La rasa tinc a poc ya,
que, senyor, fer me manà.
- CARLÀ
364 Y ara vejам, scoltau:
¿està bell

---

347. *losçar*: llegiu 'llossar' (vegeu *supra*, v. 184).

349. *posà ell*: s'ha de fer sinalefa per mantenir el còmput mètric.

351. *Força*: sobreenteneu 'és': 'És forçós'.

353. *strenes*: les feines extres, fora de les habituals.

354. *rahó*: sinèresi.

355. *Ara bé*: Molt bé.

358. *alre*: 'una altra cosa'.

362. *tinc a poc*: 'falta poc (per acabar-la)'.

lo mallol que fiu novell?

CORNEY

368 Per cert que stave garrit,
mes lo bo d'en Crespinell
lo'ns ha, senyor, destruït.

CARLÀ

Y com axí ?

CORNEY

f. 71 372 L'altre dia, quant jo aní
a portar-vos la farina,
diu que passà la fadrina
pastorejant per ací;
y en mal·ora
la bona de la pastora
crech que, ab tot son cansament,
va's adormir gentilment.

CARLÀ

380 O, la vallaca traydora!
Enbriaga!
Ara haveu vista, que plaga?
O, desdichada persona!

CORNEY

384 Per ma fe, ninguna paga
vos ne pot, senyor, ser bona,
segons sta.

CARLÀ

388 Lo cor m'o deïa ya.
O, val Déu! No sé què c'és
que la cosa que amau més,
tostemps veheu que allò rebrà.
Riu-se de mi,

366. *mallol*: 'plançó de cep'.

367. *garrit*: 'esplèndid, bonic de veure'.

372. *portar-vos*: entenem 'buscar'.

378. O sigui, que el ramat es va menjar els plançons.

381. *plaga*: 'irresponsable'.

387. *què c'és*: 'què s'és, perquè és'.

392 si ell la'm porte al molí;
 per què ab semblant ignocència
 no és de tenir passientia.
 Però digues, vine así:
 ¿sabs tu clar
 396 que u ha fet son bestiar?

CORNEY

De qui u diu? D'en Crespinell?
 Jo li n'he parlat a ell,
 y no m'o ha pogut negar,
 400 que quant vinguí
 y la tal tala trobí
 estant ab aquell, perplex,
 li u diguí jo a ell matex,
 404 demanant-li si era axí.

CARLÀ

Y què·t digué?

CORNEY

Que ell ho havia fet, a la fe.

CARLÀ

Axí, sense més enpaig?

CORNEY

408 Encara més li diré:
 que·m tractà pijor que un saig.

CARLÀ

O, val Déu !

---

398. *veheu*: sinèresi.

391. Entenem que en Crespinell era el propietari del bestiar (vegeu *infra*, vv. 396-397), i que s'entenia amb la pastora al molí. El carlà el considera el causant que la pastora desatengués el ramat i aquests li destrossessin el cep.

392. *ignocència*: 'inconsciència, insensatesa'.

401. *la tal tala*: la pastora, tractada despectivament.

402. *perplex*: 'sorpès, estranyat' (es refereix a si mateix).

409. *saig*: el funcionari encarregat de fer les citacions judicials, els embargaments i executar les sancions.

CORNEY

412 Bé par que no·l conaxeu.
Y pot creure bé, senyor,
que, si no per sa honor,
vist lo seu tan greu menyspreu
yo·l tractara
416 de modo que no y folgara.

CARLÀ

Tinc gran pler en ma conciència
que hajau tinguda pasciència.
És cosa qu·és tan cara!
420 Mes, peccador,
què vol dir que ab tal rigor
sia contra vós vingut?

CORNEY

424 Sent-se senyor absolut,
y no vol superior
sobre si.

CARLÀ

Y com! ¿No só jo ací,
que pens ésser son patró?

CORNEY

428 Mes, senyor, què val axò,
pus no us temen més que a mi?
Per vida mia,
que de vostra carlania,
432 endemés, aqueix ricàs
no·n fa vuy ja gens de cas.

---

413. *sa honor*: l'honorabilitat o els mèrits del carlà, superiors als de Crespinell. Al llarg de l'obra, el tractament que fa Cornei al carlà varia de la segona persona («vós, senyor») a la tercera («vossa mercè»).

416. *y folgara*: 'hi prendria gust, m'hi divertiria'.

419. Vers hipomètric.

423. *Sent-se*: 'Se sent'.

104. *no us temen*: Crespinell, i altres com ell, no respecten com caldria el poder o l'autoritat del carlà.

431. *carlania*: el títol de carlà o governador d'un castell.

432. *aqueix ricàs*: Crespinell.

Mes també jo·ls cardaria,
 y ben cardar,
 436 si fossen a mon manar,
 que diuen fer sens malícia
 per los térmens de justícia.
 f. 71v Que no se'n puguen burlar!
 440 Car altrament,
 si us ne regiu fluxament,
 vull morir de bona treta
 si no us faran la mosqueta
 444 (que no n'haureu sentiment)
 enmig del dia.

CARLÀ
 Y digues-me: qui hi havia
 quant passàreu exes rahons?

CORNEY
 448 Qui? Lo balle y en Citions.

CARLÀ
 Donc, lo balle què y dehia?

CORNEY
 Què diheu?
 Per la fe que dec a Déu
 452 que·m par sols confusió
 que aquex porte lo bastó,

434. *cardaria*: 'advertiria, reprendria' (cf. «*cardar la llana a algú*: donar-li una carda, una reprensió severa»; DCVB).

436. O sigui, 'si tingués el poder de fer-ho'.

438. *térmens*: 'articles, preceptes'.

439. *burlar*: 'escapolir'.

441. *fluxament*: 'passivament, de manera condescendent'.

442. *treta*: 'tret, tir'. El sentit del vers és: 'que ara em mori aquí mateix (si no tinc raó)'. Una construcció semblant apareix al v. 641.

443. *faran la mosqueta*: 'es faran la mosca morta', persona que sembla inofensiva però que pot fer molt de mal.

444. O sigui, 'sense que vós us n'adoneu'.

447. *rahons*: 'baralles'; sinèresi.

perqu·és un gran cananeu.
 Allí stigué
 456 que may sols un mot digué.
 Mes, com jo ja·l conexia,
 vaig-li dir lo que·m paria;
 però per ço no·s mogué.
 460 En fi, en fi,
 qu·ells fan l'ase y lo rocí
 que diu: «Grata'm, y gratar-t'é».
 Allà mal dolor que·ls farte,
 464 que no stigan gens per mi.

CARLÀ

Y axí va axò?
 Jo·t jur, a fe de qui só,
 que·ls entenga d'ací avant.

CORNEY

468 No u fareu vós, senyor, tant
 com ne teniu bé rahó.
 Però si u feu,
 feu, senyor, que comenseu
 472 a pescar dels groços pexos,
 perquè aquells unplen los quexos;
 y enaprés pescau arreu,
 si us aparrà.
 476 No·u façau com molts que y ha,

454. *cananeu*: raça de cavall molt valorada per muntar-hi (cf. Romeu 1962, I, p. 99-100). Creiem que amb la comparació Cornei vol acusar el batlle de sotmetre's als poderosos.

459. *per ço no*: 'no per això'.

462. És a dir, 'es donen suport mútuament'. En principi, el vers seria hipermètric, però s'acomoda a la rima del vers següent canviant la posició de l'accent: *gratar-te* (Romeu 1962, I, p. 100).

463. Una imprecació similar apareix als vv. 635-636.

463-464. El significat dels dos versos és: 'tant se val que no estiguin gens per mi, però que pateixin'.

467. *entenga*: 'entengui'. El sentit del vers deu ser 'd'ara endavant no m'enganyaran'.

469. *rahó*: 'motiu'.

473. *los quexos*: 'la dentadura'. És a dir, els peixos grossos són els que satisfan en menjar-los.

475. *aparrà*: 'semblarà, vindrà de gust'.

- que affranquexen los ricassos
 y penjen los pobres, llassos,
 per no dar un sota mà
 480   de algun ducat.
 Lo que sta en neçessitat,
 si cau en una nequícia,
 sols no u faça per malícia
 484   semble ja mig scusat.
                           Però, senyor,
 si dos cahuen en una error,
 solen-se, en lo castigar,
 488   poca pena al pobre dar,
 y al qu·és ric, ja molt major.
 Mes, com dit és,
 tot ho vehem fet al revés:
 492   que los richs fan fer la fena,
 los pobres passen la pena,
 que no gossen may dir res.
                           Si açò és axí,
 496   com ja tinc sert per a mi
 que·n teniu esperiència,
 ¿com no us posau diligència
 fent-los anar pel camí?
- CARLÀ
- 500   Jo us ho diré:
 si jo puc de bé a bé
 a mon vassal castigar,
 dau-me vós causa per què
 504   jo·l dega axí diffamar:
                           no·m par rahó.
 Ara també, sobre axò,
 me par diu nostre Senyor
 508   que no vol del peccador
 mes que visca y torne bo.
- f. 72

477. *affranquexen*: 'deixen lliures'.

478. *llassos*: 'desgraciats'.

482. *nequícia*: 'malesa, dolenteria'.

486. Vers hipermètric.

491. *vehem*: sinèresi.

509. *mes*: 'sinó'.

CORNEY

- Certament
 yo, senyor, per al present,
 512 creuria yo per a mi
 que aqueix vostre llatí
 se entendria de altra gent.
- Y, per senyal,
 516 se diu sempre aquell rival
 que «pagès, dona y falsa,
 diu que tot nesqué·n un dia»,
 per ser de lur natural.
- Per ço, señor,
 520 no poseu tot vòstron cor
 en la esmena que sperau,
 perquè d'ells no·m fa gens por
 524 que en vostra vida ho vejau.
- Sabeu què serà?
 Que molt bé ell se ariscarà
 (vist que no s'í fa justícia)
 528 de executar sa malícia
 allà hont millor li parrà
 que u porà fer.
- Y per ço, del meu parer,
 532 vist que són tan endiablats,
 los deveu tenir pitjats
 com les neules dins neuler.
- Y, senyor, deu,
 536 en escaxar-los lo peu,
 aquí matex, sense més,
 cardar-los de endret y envés,

---

513. *llatí*: 'llenguatge'; per extensió, 'missatge, sentència'.

514. *Sobreenteneu*: 'però no pas d'aquesta'.

516. *rival*: 'contrari, oposat'. *Sobreenteneu*: 'missatge, dita'.

527. És a dir, 'vist que no se'l persegueix'.

532. *endiablats*: sinèresi.

533. *pitjats*: 'subjectats'.

534. *neuler*: l'aparell per fer neules, que era una espècie de tenalla que aixafava la pasta abans de posar-la al foc.

536. *Romeu* interpreta que significa 'en desbaratar-los els plans' (1962, I, p. 103).

---

fins que vésseu que n'an prou.
 540 Si axí·ls tractàsseu,
 y alguns d'ells vos ne portàsseu
 per a metre'ls en la muda,
 só content si no·ls tornàsseu
 544 molt més blans que una luda.
 Vós, senyor,
 teniu massa bon amor,
 y ells, que u saben, ben gustar.
 548 Per ço deveu treballar
 en què us porten sempre por;
 car si axí u feu,
 nunca jamás sentireu
 552 sols entr·ells un poc de rinya,
 ans en lo puny los tindreu,
 perquè «por guarda la vinya».

CARLÀ

Per ma fe,
 556 vós ho haveu passat tam bé
 que jo·n reste molt content;
 mes feu-me star ignocent,
 que no sé de hon vos ve
 560 tanta sciència.

CORNEY

Senyor, de la esperiència,
 perquè, axí com vaig entr·ells,
 hoig y veig sempre jo d'ells

537. *sense més*: 'ara mateix, sense més dilacions'.

538. *cardar-los*: 'escriu-los' (?).

539. *prou*: rima falsa.

542. *metre'ls en la muda*: aquesta actuació, en referència als ocells, consisteix a «arrancar-los plomes i posar-los fang en lloc d'aquestes perquè en posin de noves, a fi que en mudar-les no sia al temps de passa, que no cantarien» (DCVB). Aquí s'utilitza com a metàfora del càstig que s'hauria d'aplicar als servidors desobedients.

544. *que una*: dialefa. – *luda*: 'aluda, pell d'ovella adobada i estovada'.

549. *porten*: 'tinguin'.

556. *passat*: 'exposat'.

558. *feu-me*: 'em feu', en mode indicatiu. – *ignocent*: 'ignorant'.

- 564 mil maldats de gran consciència,
per les quals
merexen sempre mil mals.
Y encara que vinc contra mi
568 en comptar-vos noves tals,
pot bé creure qu'és axí
f. 72v la veritat:
que may he cabut en maldat
572 (de què fas gràcies a Déu),
y per ço me sab molt greu
com sent una rohindat
o dolentia.

CARLÀ

- 576 Tanta és la malenconia
que ara tinc d'en Crespinell,
que tinc por, si'm veig ab ell,
no'm fassa qualche heregia.

CORNEY

- 580 Vossa merçè
fassa-u com a fer se té:
no sia de plànyer curós,
que lo metge piadós
584 més mal fa, a voltes, que bé.
Ell és tall
que se li marex tot mal,
perquè ab sa gran fantasia
588 no tem Déu ni senta Maria
ni sa cort celestial.

---

567. Vers hiper mètric.

571. Vers hiper mètric.

572. *fas*: 'faç' (= faig).

574. *com*: 'quan'.

576. *malenconia*: 'ira, inquina'.

585. *tall*: llegiu 'tal'.

586. *marex*: 'mereix, és digne', de manera que no se li pot retreure.

588. Vers hiper mètric.

CARLÀ
 Sabs com va?
 Més val que vajas allà;
 592 digues que vingue fins ací.

CORNEY
 O, senyor! Que està ell ab mi
 més pijor que gat y ca.
 En semblant cas,
 596 perquè ell no sospitàs
 res de tot lo sobredit,
 més valria y enviàs
 a Christòfol.

CARLÀ
 Bé as dit
 600 Doncs tira, ves,
 vejas Cristòfol hon és.
 Allí crec que sta, dedalt.
 Digues que vingue en un salt,
 604 que ja és vespre de vuy més.

CORNEY
 Sí faré.

---

592. Vers hipermètric.

605. *Sí faré*: 'Així ho faré'.

[ESCENA TERCERA]

CORNEY

Cristòfol! Ola! Ce, ce!
 (Val Déu, com s'és adormit!).
 608 Què faries en bon llit!)
 Ola, mira què-t diré!
           Cristòfol, las!
 Digues, no-t despertaràs?
 612 O, quin cas así tan fort!
 Més val palpar-li lo nas
 per veure si serà mort:
           mes no u crech.
 616 Cristòfol, ja fosses sec!
 Lleva't!

CRISTÒFOL

O, meu Margarida!
 Ber ma fe, xran benvenguda!

CORNEY

Ara girau-hi lo rech,
 620   ab semblant dit!
 Ha prop d'un·ora que·l crit
 y ell està's allí somiant.

606. *Ce, ce!*: 'ei!'; interjecció que s'usava per cridar l'atenció d'algú.

616. El sentit del vers és 'ni que fossis un cadàver'.

618. *xran*: el llenguatge del negre Cristòfol és una deformació de la llengua usual per mostrar que el personatge que parla és estranger. En el cas dels moros i negres, el teatre de l'època recorre sovint a l'anomenada «llengua dels negres», amb uns estereotips que es repeteixen. L'artifici lingüístic és força regular: ús continuat de *x* (xeix) per *s*, *d'i* en lloc d'*e* (*qüistió*), de paraules estrafetes (*amorada*, 'enamorada'), falses concordances (*lo sort*), elisió d'articles, o la utilització d'infinitiu en lloc de la forma conjugada, *d'estar per ser*, i de *mi* en comptes de *jo*. Per valorar-lo adequadament, en tot cas, s'ha de prescindir dels fenòmens aïllats, que només es donen una vegada, perquè poden ser simples errors, com aquest *xran* impronunciable: els interessants són els sistemàtics. — *benvenguda*: aquí hi ha una falsa rima que podria indicar un error del copista del manuscrit. Romeu (1962, I, p. 108) apunta la possibilitat d'una forma inicial *bienvenida* (castellanisme).

619. Expressió popular que indicava gran sorpresa.

CHRISTÒFOL

624 Esperau mi axí, entretant
que·ll xenyor possar al llit.
Mi tornar
y portar xi què xopar,
qui no n'haver xentiment.

CORNEY

628 O, ydeputa de ignocent!
Qui de tu se vol fiar?
Haveu oÿt?
Ja us y sou vós atrevit!

632 Segons par per la sonada,
que no és la primera vegada
que vos y haveu provehit!
;Malaltia

636 que·t duràs un any y un dia,
y que una hora no·t deixàs!
;Haveu vist lo balitràs,
y a quanta balitraria

640 se és donat?
Vull morir si en la ciutat
ell no y té algun buc de abelles

f. 73
644 hon se secut les orelles
quant ne té necessitat.
Y per ventura
deu ésser qualche frexura
negra, bruta, o qualche plaga,

626. xi: 'sí' (= ací).

627. El criat Cristòfol somia que està amb unes dones i els demana que l'esperin, que els portarà menjar d'amagat.

628. *ydeputa*: 'fill de puta' (de l'expressió castellana *hideputa*).

632. *sonada*: 'resposta' (DCVB).

633. Vers hipermètric; potser hi sobra la conjunció *que*.

634. O sigui, 'que heu robat menjar'.

641. *Vull morir*: 'Que em mori'.

642. *buc d'abelles*: metàfora per 'bordell' (?); cf. el v. següent.

643. *se secut les orelles*: 'es desfoga, es descarrega' (?).

646. *frexura*: 'entranyes, especialment el cor i els pulmons'. La comparació amb l'aspecte de Cristòfol suggereix la seva forma tot dormint i la negror que l'envolta.

- 648   perquè ja's de llur natura
              cercar-se: «tal cul, tal braga».
              No debades
              faltaren unes panades
 652   que a mon amo li enbiaren,
              però may rastre trobaren
              per hon se'n eren anades,
              ni de una espasa.
 656   ;Allà foc y mala brasa
              que't cremàs de lluny a luny!
              O, com deya bé en Fortuny:
              «Déu te quart de lladre de casa
 660   y de alcavots.»
              Ausades que eren bons mots,
              com vehem bé per esperiència;
              y no'm par que y bast sentència
 664   per a semblants abagots.
              ¿No és fort cosa
              que sta ll'amo que reposa,
              dormint, sempre descansat,
 668   y del que més té per fiat,
              aquell s'és qui primer gosa
              fer-li un frau?

CARLÀ

- 672   En Corney, sus, acabau!
              Feu que'l negra vaj'allà.

---

648. *ja's*: 'ja és'.

649. *tal cul, tal braga*: frase feta que significa que els fills s'assemblen als pares. Aquí, la idea que es vol expressar és que la brutícia de Cristòfol li ve del seu origen (ser negre).

651. *panades*: pasta cuïta farcida de carn o peix, principalment.

657. *de lluny a luny*: 'de tant en tant' (DCVB).

659. Vers hiper mètric.

661. *mots*: 'frases fetes, sentències' (DCVB).

662. *vehem*: sinèresi.

664. *abagots*: 'abegots', els mascles de les abelles. El nom de l'animal s'associa a una persona malfeïnera i ociosa.

665. *fort*: 'forta'.

CORNEY

Ja, senyor, tantost y va.
 O, com prest vos enujau!
     Què faríeu
 676 si de clar en clar sabíeu
 (quant, senyor, vos sab a pebre)
 lo que·l bo del vostre negre
 vos despèn, més que solíeu?
 680 Bé voldria
 saber, si fer se podia,
 en quin loc se fon lo coure:
 ;allà may te pugues moure,
 684 y jauràs-hi tot lo dia!
     Digues, foll!
 Lleva't, glanolat de goll,
 y·t feresca sus al cor!

CHRISTÒFOL

688 Qui poder xo, xinyor,
 si cavall trencar lo coll
 per la costota?

CORNEY

692 Así n'ha ja d'altra bota...
 O, val Déu, quina rialla!
 Cercar vull un poc de palla
 y posar-la ací desota
 del muçol,

677. Interpretem: 'Descobrir quants diners Cristòfol us ha robat és molt desagradable'. De tota manera, la rima defectuosa (*pebre / negre*) suggereix que el vers pot estar corromput.

682. O sigui, 'en quin lloc es perden els diners' (cf. Romeu 1962, I, p. 111).

683. *allà*: on Cristòfol es gasta els diners. Cornei s'adreça ara a Cristòfol. S'entén, perquè estigui ferit, o malalt: maledicció com altres que han aparegut en el mateix sentit.

686. *glanolat*: que pateix una inflamació de la glàndula (del coll).

687. *sus*: 'prop de'.

688. *xo*: 'jo'. Vers hipomètric. Romeu suggereix que hi manca l'infinitiu 'fer' (1962, I, p. 112).

690. *costota*: deformació de 'costa'.

691. A conseqüència de l'estat d'embaguesa de Cristòfol, les botes han quedat dispersades.

- 696 y veureu quin fumaçol
li daré jo en aquest banch.
Ya pot, si Déu o voll,
que de negre·l torne blanch.
- 700 Déu te ajud!
- CHRISTÒFOL
Quin diable de tos mi vingut!
Qui pensar axí excanyar?
- CORNEY
Vejam si·t faré despertar!
- CHRISTÒFOL
704 O, va Déu! Què haver agut
tan prextament?
Mi dormir tan gentilment
y xomiar meu amorada;
- 708 qualche diable de nocent
mi jugat algun bugada.
Mi xent fum...
- CORNEY
f. 73v O, Cristòfol! Voleu lum?
- 712 Què feu? Com anau axí?
- CHRISTÒFOL
La bagaxa qui parí!
Vóix mi fer aqueix perfum!
- CORNEY
Ay, lo buyrach!
- 716 Vós, jermà, estau enbriach.
Què·m sé yo tu què·t volls dir?

---

698. Vers hipomètric. Romeu apunta la possible mancança l'infinitiu 'ser' (1962, I, p. 113).

701. Vers hiper mètric.

703. Vers hiper mètric.

708. *nocent*: per 'innocent' (= ximplet).

709. *bugada*: 'mala passada'; «conflicte o situació difícil de resoldre» (DCVB).

CHRISTÒFOL
O, ydeputa, viac,
qui extar tu per no mintir!

720 CORNEY
Què as, ignocent?
Yo vinc ara solament,
que·m dexo de treballar.

CHRISTÒFOL
724 A, [hi]daputa, quin dolent!
Com te las xabes panxar,
les roboxies!

CORNEY
728 Millor visques tu poch dies,
que yo [no] sé què·t vols dir.
Poder que encara dormias?

CHRISTÒFOL
Ara dexar mi dormir
badament,
y no fer pus la nocent.

732 CORNEY
Bé u faria de bona gana,
mes lo senyor te demana:
diu que y vajas prestament.

CHRISTÒFOL
Y què voler?

---

718. *viac*: probable deformació de 'vellac' (= vell, vellarcàs; cf. *DECat*, IX, p. 89 a1 i ss.). Solervicens ho interpreta com un arabisme: 'abyad' (= blanc), hipòtesi que trobem poc convincent (2016, p. 123). Vers hipomètric.

724. *panxar*: enteneu 'pensar'.

725. *roboxies*: per rabosies (= astúcies, maquinacions).

728. *Poder*: 'Potser'.

730. *badament*: deformació de 'baldament', «adv. per expressar desig que succeeixi una cosa; equival a 'així fos!', 'tant de bo!» (*DCVB*).

731. *la nocent*: 'el ximple'.

732. Vers hipermètric, si no és que es fa sinèresi a *faria*.

- CORNEY
736 Ab ell o poràs saber.
Crec que·t voll un poc enviar.
- CHRISTÒFOL
Y tu no poder anar?
- CORNEY
740 Jo ja tinc aldre que fer,
no·m falta axò.
- CHRISTÒFOL
Axí haver altre qüistió.
De tal pler quisvulla n'aja.
- CORNEY
744 Què vols que t'i faça, yo?
Baldament per mi no y vajas
may, si·s vulla.
No se·m dona una agulla,
pux he fet lo que m'han dit.
748 Mes si no y vas, no t'oblit
posar lo cul en remulla.
- CHRISTÒFOL
O, quina pler!
May, may mi faltar què fer:
752 xi haver xempre un poc de fena,
venir tot a meu exquena;
xempre mi crídan primer,
qu·éx gran expant.
756 Toix ab mi l'extar cridant.
Los uns: «Cristòfol, ací»;
altres: «Cristòfol, allí».

---

739. *aldre*: 'altra cosa'.

742. Entenem 'deixo aquest plaer [en sentit irònic] a un altre'.

746. És a dir, 'no m'importa res'.

748. *t'oblit*: 't'oblidis, et descuidis'.

749. Cf. «*Posar la pell en remull*: disposar-se a sofrir algun dany que és imminent» (DCVB).

750. Ironia.

- Y Cristòfol, sus, davant,
 760   toxtems anar.
 Toix quanx en la cax· extar
 lex haver toix ab le negre;
 y mi xempre toixtems rebre.
 764 Y may trobar qui donar
                   xols un gafet,
 anx mi menar xempre plet
 y mi xercar xempre raxa.
 768 Xi algun dia exir de caxa,
 toix voler xaber: «Què ax fet?
                   Hon ax anat?»
 Mi fer extar expantat,
 772 qui no xaber qui dexir.
 Comènxan mi maldexir,
 dixén: «Negre poc, malvat,
                   expitaler»
 776 y altres que mi no xaber:
 méx que no tenir cabells.
 Max també le cap darrer
 mi xaber ya tant com ells,
 f. 74   780   que quant cridar:
                   «O, Cristòfol! Hon estar?»,
 mi tapar orelles fort
 y toxtems mi fer lo sort
 784 fins atant que mi trobar.
                   Xi no fer xi,
 tantoxt la matar a mi.

---

761. *caix[a]*: 'casa'.

765. *gafet*: 'objecte sense valor, fútilsa'.

767. *raxa*: 'rasa' (= baralla, brega) (DCVB).

774. *poc*: 'baixet, esquifit'.

775. *expitaler*: per 'hospitaler'; pròpiament, encarregat d'un hospital.

776. *altres*: sobreenteneu 'insults'.

777. Més insults que no pas els cabells que té.

778. *Max*: 'Mas' (= però). – *le cap darrer*: 'al final, al capdavall'.

CORNEY
 788 Ay lo porc ensaginat!,
 y encara te stas aquí?
 Digues, per què no ets anat
 allí al senyor?
 Tostemps esperes remor.
 792 Ell à quant que t'espera.

CHRISTÒFOL
 Donques bexau-li derrera,
 y xentirà bona olor.

CORNEY
 796 No faré pas,
 però posa-y tu lo nas,
 que allí sert se adobarà.

CARLÀ
 Vindreu-ne vuy, o demà?
 Com no ve aquex balitràs?
 800 Qu·és tant? Estau?

CHRISTÒFOL
 Y mi d'axí hon anau?

CORNEY
 Sols a casa-n Crespinell.

CHRISTÒFOL
 Degoyat xias, tu y ell.

CARLÀ
 [A CORNEY:]
 804 Serà hora que vingau
 endemés vós:
 may lo moço pereós
 diu que·s deuria enviar

787. *ensaginat*: 'saginat, engreixat, ple de greix'.

792. *quant*: 'molt'. – Vers hipomètric.

793. *bexau-li derrera*: 'besau-li el cul'.

797. *se adobarà*: 'agafarà bona forma'.

800. *tant*: enteneu 'tant tardar'.

801. *axí*: enteneu 'ací'.

805. *endemés*: 'també'.

808   sinó donc sobre dinar,
               perquè's de tornar en ros
               en semblant cas.

CORNEY

812   Com volia que tornàs,
               si en anar-me'n he trobat
               lo diable del negràs
               dormint com un degollat,
                   que per cridar
 816   no·l podia despertar?

CARLÀ

              No u tinc gens a maravella
               car à molts vespres que vella,
               que may s'és pogut colgar
 820   per certs affers.
               Sus, Cristòfol, tira, vés
               a casa d'en Crespinell.
               Digues-li, si acàs que y és,
 824   que yo vull parlar ab ell,
                   que vinga ací,
               si no anit, pur de matí.
               Que vinga sens més faltar,
 828   prest, que après jo tinc de anar
               uns quants dies de camí,
                   que m'és forçat.
               Ja·m par que y sies estat,
 832   a sa casa, altra vagada.

CHRISTÒFOL

Sí, xeñor.

CARLÀ

Donques, bon fat;
 sies de bona tornada,
 per ta fe.

808. *sobre dinar*: 'després de dinar'.

809. *tornar en ros*: deu ser una frase feta que no hem identificat. Si «ros» aquí significa vermell, cosa que lligaria amb la imatge del diable de la rèplica de Cornei, potser vol dir 'tornar avergonyit, enrojolat'. El significat que li dona Romeu, 'neguitejar-se d'impaciència' (cf. Romeu 1962, I, p. 119), no sembla justificat.

817. O sigui, 'no m'estranya pas'. El carlà, comprensiu, justifica la conducta de Cristòfol.

826. *pur*: 'també, fins i tot'.

- CHRISTÒFOL
836 Y si no extar, què faré?
- CARLÀ
Si no y és, fes que l'esperes.
Sabs tu què pots fer, també?
Allí ha unes romagueres,
840 a pelegrí,
que travessen lo camí
y fan tan gran antipara,
que-m pensí vuy, quant vinguí,
844 me destruïssen la cara.
Anar-hi as
y ab un daill ho esbardiçaràs
tant com veges qu'és mester.
- CORNEY
848 Jo seria de altre parer:
que vostra merçè sopàs.
[...]

---

839. *ha*: té.

840. *a pelegrí*: 'que s'han estès desmesuradament' (Romeu 1962, I, p. 121).

842. *antipara*: 'obstacle' (Romeu 1962, I, p. 121).

846. Vers hipermètric.

848. *seria*: sinèresi.

Aparat crític

En la transcripció desfem les abreviatures i regularitzem l'ús de *u/v* i *i/j*, les majúscules i minúscules i la separació de mots. Fem servir l'apòstrof, els accents, la dièresi i el guionet aplicant la normativa actual. Introduïm el punt volat entre les *ll* geminades i en les elisions que avui no tenen representació gràfica. Quant a la resta, respectem l'ortografia del text, esmenant els errors evidents. Aquests casos els consignem en nota.

1. *Carlà*: El nom del personatge que parla aquí no figura al manuscrit, ja que el començament del text s'havia copiat en un full anterior, perdut. Això explica que el primer cop que apareix l'acotació identificant el protagonista sigui una abreviatura (vegeu la nota al v. 95).
26. *refrany*: corregim l'error manifest del manuscrit («refran»), confirmat per la rima.
35. *Molts*: al manuscrit es llegeix «molt», error que corregim.
95. El nom de *Cas* transcrit per *Romeu* per al personatge del primer parlament és una mala lectura de «Ca/» (abreviatura d'un personatge que es podia dir *Canet*, *Cardús*, *Castells*, etc.), de la mateixa manera que *Corney* s'abreuja generalment «Cor/» al manuscrit. La pèrdua del full on hi devia haver el títol i la transcripció de les *dramatis personae* impedeix restituir el nom o cognom original amb una total certesa. Amb tot i això, com que més endavant *Cornei* s'adreça a l'amo esmentant que detenta una carlania, proposem adoptar la forma *Carlà* com la més probable, i no *Ca.* o *Ca[...]*, per confusionàries. Curiosament, quasi tots els noms dels personatges esmentats a l'obra comencen per *C*: *carlà*, *Corney*, *Crespinell*, *Citions*, *Christòfol*.
210. *Tanbé·m par*: al manuscrit, «tanben par», error clar.
224. *doncs*: al manuscrit, «donques», error confirmat pel còmput sil·làbic.
392. *ignocència*: al manuscrit, «ignocent», error segur per la necessitat d'una rima en *-ència*.
433. *fa*: al manuscrit, «fan», error de concordança del copista.
464. *stígan*: al manuscrit, «stiga», error de concordança.

526. *bé ell*: al manuscrit, «bel». Entenem que el copista ha omès per error la segona *l*: «bell».
579. *no·m*: al manuscrit, «non», però el sentit demana *no em*. Ho corregim.
624. *possar*: lectura equívoca; el manuscrit transcriu «possau» o «possan». Creiem que es tracta d'un error de còpia, per *posar*, amb l'ús convencional de l'infinitiu (cf. els tres versos següents). Ho corregim a l'edició. El mateix error es dona en altres llocs, com fem constar en les notes al peu.
671. El ms., per error, transcriu aquí l'abreviació de Cornei («Cor/»), en lloc de «Ca/», com pertocaria.
689. *trencar*: corregim la forma «trenca», o potser «trencau», del manuscrit, seguint l'exemple del vers anterior. És evident que cap d'aquestes dues opcions no fa sentit.
706. *dormir*: corregim «dormin» o «dormiu» del manuscrit (notem que hi ha dues frases coordinades i que el segon verb també apareix en infinitiu).
723. *hidaputa*: la primera síl·laba manca al manuscrit.
727. Al vers hi falta una síl·laba; conjecturem que és *no*, d'acord amb el sentit que es desprèn del passatge.
729. *dexar*: corregim «dexan» o «dexau» del manuscrit, en coherència amb l'oració coordinada que segueix.
723. Corregim la forma «A da puta» per la que exigeix el sentit: 'ah, hideputa': l'error de còpia es devia originar per una mala lectura d'un originari 'A ydaputa' com a 'Ay, da puta', amb la substitució posterior de la interjecció 'ai' per 'ah: 'A, da puta'.
751. *faltar*: corregim «faltan» o «faltau» del manuscrit.
753. *venir*: corregim «venin» o «veniu».
756. *extar*: corregim «extan» o «extau».
760. *toxtems*: al manuscrit, «toxtem», corregit sobre «tostems». Restituïm la -s final d'acord amb la forma «toixtems» del v. 763.
– *anar*: corregim la forma «anan» o «anau» del manuscrit.
761. *extar*: corregim «extan» o «extau».
764. *trobar*: corregim «troban» o «trobau». – *donar*: íd. amb «donan» o «donau».

-
766. *menar*: corregim «menan» o «menau». Noteu que la frase coordinada que segueix també és en infinitiu al manuscrit.
768. *exir*: corregim «exin» o «exiu».
771. Al manuscrit «mi fe extar extar», error evident, que corregim.
780. *cridar*: corregim «cridan» (que d'altra banda faria el vers hipomètric i fallaria la rima) o «cridau», que són les dues opcions que permet la lectura del manuscrit.
781. *extar*: corregim «extan» o «extau».
782. *tapar*: corregim «tapan» o «tapau». Noteu que la frase coordinada també és en infinitiu al manuscrit.
784. *trobar*: corregim «troban» (que faria el vers hipomètric i no rimaria) o «trobau» del manuscrit.
786. *matar*: corregim «matan» o «matau».
803. *Degoyat*: corregit sobre «Degollat» al manuscrit.
836. *extar*: corregim «extan» o «extau». Notem que la forma «estan», en plural, estaria en contradicció amb la rèplica «és» del vers següent; i que la forma «estau» no fa sentit.
-

Comèdia de Cornei

Edició normalitzada i adaptada
d'Albert Mestres

Fitxa de lectura

Autor

ANÒNIM

Títol

Comèdia de Cornei

Personatges

Carlà (vell), Cornei (jove), Cristòfol (jove).

Gènere

Comèdia.

Temàtica-sinopsi

El Carlà arriba a la seva propietat rural després d'una absència llarga i s'informa per Cornei del desori que hi governa, a causa de les relacions entre la pastora i el moliner Crespinell. L'amo encarrega a Cornei que desperti el mosso Cristòfol i l'envii al molí de Crespinell.

Espai

Exterior rural, potser davant d'una casa de pagès.

Comèdia de Cornei

ESCENA PRIMERA

Exterior d'una casa de pagès amb banc al centre on dorm CRISTÒFOL. Entra el CARLÀ per l'esquerra.

CARLÀ

Oh, que glòria assenyalada
sobre totes quantes són,
sent aquell que va pel món
quan arriba a sa posada!

Certes, sí,
puix no trobo per a mi,
en quant puc imaginar,
altre plaer que és arribar
on hom té siti per si.

I és molt ver,
sense cercar altre parer,
que una gallina perduda
sovint se posa i remuda
fins que troba son joquer.

Doncs si així és
que un animal de no res
coneix esta diferència,
devem prendre experiència
en no eixir de casa un mes.

Per molts respectes,
qui no mira aquests efectes
i lo que se'n pot seguir,
trobarà, si ho gosa dir,
en ses coses mil defectes
de gran afany.

Dels amics hi ha un refrany
que «lo que el senyor no mira,
diuen que Déu ho aïra»,
i mai té esmena tal dany.

I és veritat,
perquè ho tinc jo ben provat,
que mai isquí a descobert
que no tornés jo molt cert
de veure algun disbarat.

Molts n'hi ha
que per un «fes-te'm enllà»
que se'ls posi en fantasia,
sense més prenen la via
seguint son pensament va.

Oh, pobrets!

¿Sabeu en què paren los fets
dels que fan tals meravelles?
Que els més venen sense orelles
o, si no, almanco contrets.

I si ja

algú torna bo i sa,
ve emperò de tal manera
que per sa honra més valguera
se fora romàs allà.

Concloent:

que el tinc jo per innocent
l'hom que deixa això del seu
per cercar lo que no veu,
que, si un guanyen, perden cent.

Cert, molt erra

lo qui deixa sa desferra,
perquè diu un repulló:
«Pensando ganar, perdió
mi padre yendo a la guerra.»

I sens falla:

com que deixa sols la malla
per a guanyar un carlí,
fa com qui diu: «Teniu aquí,
i em posaré en la baralla.»

Lo que jo

no soc d'eixa condició,
ni vulgui Déu que en mos dies
me prenguin tals fantasies,
que no ho tinc, certes, per bo.

Mes, pecador,

quan jo més fujo a furor,
tant més m'encalcan afers:
penso eixir d'un interès
i caic en altre major.

De manera

que per la feina estrangera
també em torno jo estranger.
Si hom no es torna ballester,
tot irà a la perdiguera.

D'aquí enllà
me vull tornar casolà,
que ni a dret ni a sinistre
jo el tindrè bé per bon mestre
lo qui de casa em traurà,
perquè és cert
que no sap l'home què es perd
tantost que és fora de casa.

Entra CORNEI per la dreta. Amo i criat no es veuen.

CORNEI

Oh, maleita sigui la rasa!
I que feina que hi desperd,
de tant mal fer!
Més val mudar de parer,
que d'això ja n'he fet massa.
Provar vull la carabassa
si em seria millor bracer.

CARLÀ

Endemés
per qui ha de tenir feiners,
que, segons són avui dia,
no hi ha major malaltia
ni enuig que enutgi més.
És tan poca
la vergonya que a ells toca,
que, encara que els ho digau,
no se'ls dona sols un clau,
i és cavar sobre una roca.

No és gran pena?
Si hom hi és, fan gran faena
mentre que els esteu davant;
però si els gireu l'esquena,
mai aniran d'«arri» avant.

Si un és tot sol,
treballa quan ell se vol;
i si acàs fa molt de fred,
bé per manco d'un gafet
farà la pernetà al sol
molt gentilment.

També, si són molta gent
i no hi ha qui hi residesca,
juguen a l'embriaguesca
sobre els béns de l'innocent.

Qui podria
comptar la belitreteria
del seu tan golafrejar?
¿! aquell ara i adés mirar
quantes hores hi ha de dia?

Moltes vegades
quantes belles estonades
procuren de fer lo foll
pegant-se entre cap i coll
sempre algunes estovades!

A més d'això,
si n'hi ha algun de bo
que tingui millor cervell,
tots les tenen sobre aquell
fins a moure-hi qüestió
i disbarat.

Si un poc bé fan l'afeinat,
prest s'asseuen i badallen,
i d'això poc que treballen,
no en fan bé mai la meitat.

Oh, gran despit!
Quan l'amo s'ho té per dit
que la feina ja està en poc,
ells ho tenen a mig lloc,
i Déu sap com, de fromit.

Gran consciència!
Allà mala pestilència!
Robar tan cortesament
així a rics com pobra gent,
que no hi faran diferència!

Guardin què fan,
que, après mort, allà aniran

---

on, si es són mesos en tort,
potser perdran en un jorn
més que mai no guanyaran.

CORNEI

Puix no tinc pa,
lo millor crec que serà
de plegar aquesta farda
i cavar tota la tarda
fins anar un poc enllà.

Que vaja bé,
perquè si nostramo ve
i vol veure lo que faç,
prendria pler que trobàs
tot això així com convé
per a mirar.

També és cert que el treballar,
si jo m'hi poso amb delit,
me metrà en més apetit
per anar-me'n a sopar
quan sigui hora.

CARLÀ

Dir vull de nostra Senyora
lo que em resta per a dir
i deixar de procedir
contra aquesta gent traïdora,
que és follia.

Tampoc comptar no podria
en ningun nombre de dies
les moltes vellaqueries
que acostumen vui en dia
de usar.

Mes puix no es pot excusar,
callem ja i deixem-los fer.

CORNEI

Degollat siguis, ferrer,
i qui et mostrà de llossar,
per mig del coll!
¿Haveu vist quin full tan moll
i quin temps que m'ha fet?
Per ma fe, que és més de foll

---

qui mai li donà un gafet.
 Bé és veritat
 que «qui no té sinó un gat...»
 I entre els orbs diu bé la llei
 que qui un ull té, aquell és rei
 i entre els altres senyalat.
 Als ferrers
 los en preo com als barbers,
 que mai volen ben curar,
 perquè hi hagin de tornar
 a cercar-los ara i adés.

CARLÀ

Sento xerrar,
 i no puc ben albirar
 en quin lloc són ni on no.

CORNEI

Ai, val Déu! I què és això?
 Què vol dir d'aquest cavar
 esta vesprada?
 Ara t'ets desmanegada!
 Per ma fe, puix així és,
 no crec que hi do d'avui més,
 esta nit, més cavegada.
 També em par
 que és ja hora de plegar,
 i és demà la festa aquella.
 Vull tornar per la cistella
 i anar-me'n a sopar,
 que més me val.
 Quisvulla es farti de mal!
 Jo procuro en dar-me pler:
 jo soc cert que al cap darrer
 mai faltará l'hospital.
 Què faré?
 Prendre vull l'hora de bé
 mentre la'm pugui donar,
 puix lo mal sens desitjar
 vem que les més voltes ve
 mal nostre grat.
 Jo seria, doncs, bé fat,
 vent que el món se porta així,

---

que em matàs ara per qui
no m'afegirà un ducat
a ma soldada.
Si Déu vol que una vegada
que jo tingui mig de què,
mai amb altri em llogaré
si no doncs qualque mesada
per deportar;
mes que m'hagi de matar
bé seria cosa d'orats,
puix per massa treballar
los més ixen espatllats.
I per això
me vull guardar també jo,
puix ma mare, si bé va,
crec que més no en parirà,
ni que porti altre plançó
que millor sia.

CARLÀ

Ara doncs, per vida mia,
jo no sé què puga ser,
puix jo sent, a mon parer,
sempre xerrar on que sia.

CORNEI

Amb tant d'afany
vaja en mala hora lo guany
i qui més ganes en té,
que sens això arribaré,
si a Déu plau, al cap de l'any.
No hi ha remei:
que si és ver que el nostre rei
fa segons la fama vola,
jo vull eixir de cassola
fent que es parli d'en Cornei.
Diu-se aquèn
que lo rei fa molta gent
per anar contra Turquia.
I si és ver, no ho dexaria
per tresor ni per argent,
que anar-hi vull

---

i provar si amb mon orgull
en ningun modo podré
guanyar algun poc de bé,
puix aquí no se n'hi cull.

Aquí estic
guanyant-ho a xic a xic,
lo que tinc, amb gran mesura;
allí, si ho vol ma ventura,
en un dia seré ric.

I si, entretant,
hom se mor en cas semblant,
moltes voltes he oït dir
que és millor lo prest morir
que lo molt viure penant.

No hi ha més:
allà vaig, pel cap de dés!,
i tot lo que pugui n'isca,
que ja tinc ara comprès
«qui no s'arrisca no en pisca».

De tot mon fet
daré un cop a la paret;
i, germà, voleu que us digui?:
aquí quisvulla m'hi estigui,
que no se'm dona un gafet.

No em faltarà,
si jo tinc d'anar allà,
sinó fer-me un bon vestit;
i amb això estic proveït,
que del resto jo en tinc ja.

Car per armar
no em cal res aparellar;
d'arcabús no en portaria,
perquè crec que no el sabria
gaire així manejar.

Mes, cap de tal!,
m'emportaria un punyal
que és de les dolces daurades,
i una ballesta, ausades,
que faria prou de mal,
que tinc a casa:

la treta us passa tan rasa,
si ella està per son degut,

---

que és mester Déu li ajut
al que tira i no l'arrasa.

D'altres arreus
puc portar de cap a peus,
amb los quals me puc armar;
no me'n caldrà gens comprar,
que prou en tindrè dels meus.

Que en tal batalla
prou tinc jo del guant de malla,
de l'espasa i del broquer,
la ballesta i del carner
per a contra tal canalla.

De manera
que, si vindrà la bandera,
joestic ja determinat.
Mes lo millor m'he deixat:
que no tindrè cervellera.

Però bé està;
per això no faltarà,
que jo en trobaré bé prou.

ESCENA SEGONA

*El CARLÀ veu CORNEI, al mateix moment
que aquest veu l'amo.*

CARLÀ

En Cornei, sus! Hola! Hou!
A qui ho dic? Veniu ençà!

CORNEI

Pecador!
Sí serà allò lo senyor!
Ell és! Ell, pel cap de mi!
Oh, val Déu, i que remor
que espera haver aquí
per a tirar!

- CARLÀ
Com vos feu a desitjar!
Jo fa ja molt que he vingut.
- CORNEI
Cert, senyor, no ho he sabut.
Mes podia'm fer cridar
per son criat.
- CARLÀ
Estava ja molt cansat.
- CORNEI
Bé sigui vingut vossa mercè.
- CARLÀ
I vós ben trobat, també.
¿Com veniu tant desbufat,
de no soler?
- CORNEI
Lo diable del ferrer
me feu ahir un llossar
qual, senyor, podeu mirar...
- CARLÀ
I aquí no hi posà ell acer.
Com va això?
Força que no el pagui jo
per quant fa de mes faenes.
- CORNEI
Sols, senyor, per les estrenes
ho deuria fer, per raó.
- CARLÀ
Ara bé;
veuràs jo com l'hi diré
perquè em tingui ben entès.
Parlem d'altre en què va més.
- CORNEI
Què mana vostra mercè?
- CARLÀ
Que digueu
què és lo que ara treballeu.
-

CORNEI

La rasa tinc a poc ja,
que, senyor, fer me manà.

CARLÀ

I ara vejam, escolteu:
¿està bell
lo mallol que fiu novell?

CORNEI

Per cert que estava garrit,
mes lo bo d'en Crespinel
ens l'ha, senyor, destruït.

CARLÀ

I com així?

CORNEI

L'altre dia, quan jo aní
a portar-vos la farina,
diu que passà la fadrina
pastorejant per aquí;
i en mala hora
la bona de la pastora
crec que, amb tot son cansament,
es va adormir gentilment.

CARLÀ

Oh, la vellaca traïdora!
Embriaga!
Ara haveu vista, que plaga?
Oh, desdítxada persona!

CORNEI

Per ma fe, ninguna paga
vos en pot, senyor, ser bona,
segons està.

CARLÀ

Lo cor m'ho deïa ja.
Oh, val Déu! No sé què s'és
que la cosa que ameu més,
tostemps veeu que allò rebrà.
Se'n riu de mi,
si ell me la porta al molí;

---

perquè amb semblant innocència
no és de tenir paciència.
Però digues, vine aquí:
¿saps tu clar
que ho ha fet son bestiar?

CORNEI
De qui ho diu? D'en Crespinell?
Jo li n'he parlat a ell,
i no m'ho ha pogut negar,
que quan vinguí
i la tal tala trobí
estant amb aquell, perplex,
li ho diguí jo a ell mateix,
demanant-li si era així.

CARLÀ
I què et digué?

CORNEI
Que ell ho havia fet, a la fe.

CARLÀ
Així, sense més empatx?

CORNEI
Encara més li diré:
que em tractà pitjor que un saig.

CARLÀ
Oh, val Déu!

CORNEI
Bé par que no el coneixeu.
I pot creure bé, senyor,
que, si no per sa honor,
vist lo seu tan greu menyspreu
jo el tractara
de modo que no hi folgara.

CARLÀ
Tinc gran plaer en ma consciència
que hagueu tinguda paciència.
És cosa que és tan cara!

Mes, pecador,
què vol dir que amb tal rigor
sia contra vós vingut?

CORNEI
Se sent senyor absolut,
i no vol superior
sobre si.

CARLÀ
I com! ¿No soc jo aquí,
que penso ser son patró?

CORNEI
Mes, senyor, què val això,
puix no us temen més que a mi?
Per vida mia,
que de vostra carlania,
endemés, aquest ricàs
no en fa avui ja gens de cas.
Mes també jo els cardaria,
i ben cardar,
si fossin a mon manar,
que diuen fer sens malícia
per los termes de justícia.
Que no se'n puguin burlar!
Car altrament,
si us en regiu fluixament,
vull morir de bona treta
si no us faran la mosqueta
(que no n'haureu sentiment)
enmig del dia.

CARLÀ
I digues-me: qui hi havia
quan passàreu eixes raons?

CORNEI
Qui? Lo batlle i en Citions.

CARLÀ
Doncs, lo batlle què hi deïa?

CORNEI
Què dieu?
Per la fe que dec a Déu
que em par sols confusió

que aquest porte lo bastó,
perquè és un gran cananeu.

Allí estigué
que mai sols un mot digué.
Mes, com jo ja el coneixia,
vaig-li dir lo que em paria;
però per ço no es mogué.

En fi, en fi,
que ells fan l'ase i lo rossí
que diu: «Grata'm, i gratar-t'he».
Allà mal dolor que els farte,
que no estiguin gens per mi.

CARLÀ

I així va això?
Jo et jur, a fe de qui so,
que els entengui d'aquí avant.

CORNEI

No ho fareu vós, senyor, tant
com en teniu bé raó.
Però si ho feu,
feu, senyor, que comenceu
a pescar dels grossos peixos,
perquè aquells omplen los queixos;
i després pesqueu arreu,
si us aparrà.

No ho façau com molts que hi ha,
que afranqueixen los ricassos
i pengen los pobres, llassos,
per no dar un sota mà
d'algun ducat.

Lo que està en necessitat,
sí cau en una nequícia,
sols no ho faci per malícia
sembla ja mig excusat.

Però, senyor,
sí dos cauen en un error,
solen-se, en lo castigar,
poca pena al pobre dar,
i al que és ric, ja molt major.
Mes, com dit és,

---

tot ho veem fet al revés:
que los rics fan fer la fena,
los pobres passen la pena,
que no gosen mai dir res.

Si això és així,
com ja tinc cert per a mi
que en teniu experiència,
¿com no us poseu diligència
fent-los anar pel camí?

CARLÀ

Jo us ho diré:
si jo puc de bé a bé
a mon vassall castigar,
deu-me vós causa per què
jo el degui així difamar:
no em par raó.
Ara també, sobre això,
me par diu nostre Senyor
que no vol del pecador
mes que visqui i torni bo.

CORNEI

Certament
jo, senyor, per al present,
creuria jo per a mi
que aquest vostre llatí
s'entendria d'altra gent.
I, per senyal,
se diu sempre aquell rival
que «pagès, dona i falsa,
diu que tot nasqué en un dia»,
per ser de llur natural.
Per ço, senyor,
no poseu tot vostre cor
en l'esmena que espereu,
perquè d'ells no em fa gens por
que en vostra vida ho vegeu.
Sabeu què serà?
Que molt bé ell s'arriscarà
(vist que no s'hi fa justícia)
d'executar sa malícia
on millor li semblarà

que ho podrà fer.
 I per ço, del meu parer,
 vist que són tan endiablats,
 los deveu tenir pitjats
 com les neules dins neuler.

Senyor, deveu,
 en esqueixar-los lo peu,
 aquí mateix, sense més,
 cardar-los d'endret i envés,
 fins que veieu que n'han prou.

Si així els tractéssiu,
 i alguns d'ells vos en portéssiu
 per a metre'ls en la muda,
 soc content si no els tornéssiu
 molt més blans que una aluda.

Vós, senyor,
 teniu massa bon amor,
 i ells, que ho saben, ben gustar.
 Per ço deveu treballar
 en que us tinguin sempre por;
 car si així ho feu,
 nunca jamás sentireu
 sols entre ells un poc de rinya,
 ans en lo puny los tindreu,
 perquè «por guarda la vinya».

CARLÀ

Per ma fe,
 vós ho haveu passat tan bé
 que jo en resto molt content;
 mes feu-me estar innocent,
 que no sé de on vos ve
 tanta ciència.

CORNEI

Senyor, de l'experiència,
 perquè, així com vaig entre ells,
 sento i veig sempre jo d'ells
 mil maldats de gran consciència,
 per les quals
 mereixen sempre mil mals.
 I encara que vinc contra mi
 en contar-vos noves tals,

---

pot bé creure que és axí
la veritat:
que mai he cabut en maldat
(de què faig gràcies a Déu),
i per ço me sap molt greu
quan sento una roïndat
o dolentia.

CARLÀ

Tanta és la malenconia
que ara tinc d'en Crespinell,
que tinc por, si em veig amb ell,
no em faci qualque heretgia.

CORNEI

Vossa mercè
faci-ho com a fer se té:
no sigui de plànyer curós,
que lo metge piadós
més mal fa, a voltes, que bé.

Ell és tal
que se li mereix tot mal,
perquè amb sa gran fantasia
no tem Déu ni santa Maria
ni sa cort celestial.

CARLÀ

Saps com va?
Més val que vagis allà;
dígues que vingui fins aquí.

CORNEI

Oh, senyor! Que està ell amb mi
més pitjor que gat i ca.

En semblant cas,
perquè ell no sospitàs
res de tot lo sobredit,
més valdria hi enviàs
a Cristòfol.

CARLÀ

Bé has dit.
Doncs tira, ves,
veges Cristòfol on és.

El CARLÀ veu CRISTÒFOL a sobre el banc.

Allí crec que està, dedalt.
Digues que vingui en un salt,
que ja és vespre d'avui més.

CORNEI

Sí faré.

ESCENA TERCERA

*CORNEI va cap al banc i el CARLÀ es queda
a l'altra punta.*

CORNEI

Cristòfol! Hola! Ce, ce!
(Val Déu, com s'és adormit.
Què faries en bon llit!)
Hola, mira què et diré!
Cristòfol, las!
Digues, no et despertaràs?
Oh, quin cas aquí tan fort!
Més val palpar-li lo nas
per veure si serà mort:
mes no ho crech.
Cristòfol, ja fossis sec!
Lleva't!

CORNEI toca el nas a CRISTÒFOL.

CRISTÒFOL

(Confonent-lo en somnis:)
Oh, meu Margarida!
Ber ma fe, xran benvenida!

CORNEI

Ara gireu-hi lo rec,
amb semblant dit!

Fa prop d'un hora que el crid
i ell s'està allí somiant.

CRISTÒFOL

Eixpereu mi així, entretant
que el xenyor posar al llit.

Mi tornar
i portar xí què xopar,
qui no n'haver xentiment.

CORNEI

Oh, hideputa d'innocent!
Qui de tu se vol fiar?

Haveu oït?
Ja us hi sou vós atrevit!
Segons par per la sonada,
que no és la primera vegada
que vos hi haveu proveït!

Malaltia
que et duràs un any i un dia,
i que una hora no et deixàs!
¿Haveu vist lo belitràs,
i a quanta belitreria
s'és donat?

Vull morir si en la ciutat
ell no hi té algun buc d'abelles
on se sacut les orelles
quan en té necessitat.

I per ventura
deu ésser qualque freixura
negra, bruta, o qualque plaga,
perquè ja és de llur natura
cercar-se: «tal cul, tal braga».

No debades
faltaren unes panades
que a mon amo li enviaren,
però mai rastre trobaren
per on se n'eren anades,
ni d'una espasa.

¡Allà foc i mala brasa
que et cremàs de lluny a lluny!
O, com deia bé en Fortuny:

«Déu te guard de lladre de casa
i d'alcahots.»

Certament que eren bons mots,
com veiem per experiència;
i no em par que hi bast sentència
per a semblants abegots.

¿No és fort cosa
que està l'amo que reposa,
dormint, sempre descansat,
i del que més té per fiat,
aquell s'és qui primer gosa
fer-li un frau?

CARLÀ

(Des de l'altra punta:)

En Cornei, sus, acabau!
Feu que el negre vagi allà.

CORNEI

Ja, senyor, tantost hi va.
Oh, que prest vos enutjau!
Què faríeu
si de clar en clar sabíeu
(com, senyor, vos sap a pebre)
lo que el bo del vostre negre
vos despèn més que solíeu?

Bé voldria
saber, si fer se podia,
en quin lloc se fon lo coure.
(Adreçant-se a CRISTÒFOL:)
Allà mai te puguis moure,
i jauràs-hi tot lo dia!
Digues, foll!
Lleva't, glanolat de goll,
i et fereixi a prop del cor!

CRISTÒFOL

Qui poder xo, xinyor,
si cavall trençar lo coll
per la costota?

CORNEI

Aquí en té ja una altra bota...

CRISTÒFOL

Oh, hideputa, viac,
qui eixtar tu per no mintir!

CORNEI

Què has, innocent?
Jo vinc ara solament,
que em deixo de treballar.

CRISTÒFOL

Ah, hideputa, quin dolent!
Com te les xabes penxar,
les roboixies!

CORNEI

Millor visques tu pocs dies,
que jo no sé què et vols dir.
¿Potser que encara dormies?

CRISTÒFOL

Ara deixar mi dormir
badament,
i no fer pus la nocent.

CORNEI

Bé ho faria de bona gana,
mes lo senyor te demana:
diu que hi vages prestament.

CRISTÒFOL

¿! què voler?

CORNEI

Amb ell ho podràs saber.
Crec que et vol un poc enviar.

CRISTÒFOL

¿! tu no poder anar?

CORNEI

Jo ja tinc altre que fer,
no em falta això.

CRISTÒFOL

Així haver altra qüestió.
De tal pler quisvulla n'haja.

CORNEI

Què vols que t'hi faci, jo?
 Baldament per mi no hi vages
 mai, si es vulla.
 No se'm dona una agulla,
 puix he fet lo que m'han dit.
 Mes si no hi vas, no t'oblit
 posar lo cul en remulla.

CRISTÒFOL

Oh, quina pler!
 (CORNEI *s'aparta a fer feina.*)
 Mai, mai mi faltar què fer:
 xi haver xempre un poc de fena,
 venir tot a meu eixquena;
 xempre mi criden primer,
 que éix gran eixpant.
 Toix amb mi l'eixtar cridant.
 Los uns: «Cristòfol, aquí»;
 altres: «Cristòfol, allí».
 I Cristòfol, sus, davant,
 toixtemps anar.
 Toix quanx en la caix eixtar
 leix haver toix amb le negre;
 i mi xempre toixtemps rebre.
 I mai trobar qui donar
 xols un gafet,
 anx mi menar xempre plet
 i mi xercar xempre raixa.
 Xi algun dia eixir de caixa,
 toix voler saber: «Què haix fet?
 On haix anat?»
 Mi fer eixtar eixpantat,
 qui no saber qui deixar.
 Comenxen mi maldeixir,
 dixent: «Negre poc, malvat,
 eixpitaler»
 i altres que mi no saber:
 méix que no tenir cabells.
 Maix també le cap darrer
 mi saber ja tant com ells,
 que quan cridar:

«Oh, Cristòfol! ¿On estar?»,
mi tapar orelles fort
i toixtemps mi fer lo sord
fins a tant que mi trobar.

Xi no fer xi,
tantoixt la matar a mi.

CORNEI torna cap al banc.

CORNEI

Ai, lo porc ensaginat!,
¿i encara t'estàs aquí?
Digues, ¿per què no has anat
allí al senyor?
Tostemps esperes remor.
Ell fa molt que t'espera.

CRISTÒFOL

Donques beixeu-li darrere,
i xentirà bona olor.

CORNEI

No faré pas,
però posa-hi tu lo nas,
que allí cert s'adobarà.

CARLÀ

(Des de l'esquerra:)
Vindreu-ne avui, o demà?
Com no ve aquest belitràs?
Què és tant? Esteu?

CRISTÒFOL

¿I mi d'així on aneu?

CORNEI

Sols a casa en Crespinell.

CRISTÒFOL

Degoiat xies, tu i ell.

CARLÀ

(Des de l'esquerra, a CORNEI:)

Serà hora que vingueu
 endemés vós:
 mai lo mosso peresós
 diu que es deuria enviar
 sinó doncs sobre dinar,
 perquè és de tornar en ros
 en semblant cas.

CORNEI

(*Reunint-se amb el CARLÀ:*)
 ¿Com volia que tornàs,
 si en anar-me'n he trobat
 lo diable del negràs
 dormint com un degollat,
 que per cridar
 no el podia despertar?

CARLÀ

No ho tinc gens a meravella
 car fa molts vespres que vella,
 que mai s'ha pogut colgar
 per certs afers.
 (*Anant cap al banc, adreçant-se a CRISTÒFOL:*)
 Sus, Cristòfol, tira, vés
 a casa d'en Crespinell.
 Digues-li, si acàs que hi és,
 que jo vull parlar amb ell,
                   que vingui aquí,
 si no anit, fins de matí.
 Que vingui sens més faltar,
 prest, que après jo tinc d'anar
 uns quants dies de camí,
                   que m'és forçat.
 Ja em par que hi sies estat,
 a sa casa, altra vegada.

CRISTÒFOL

Sí, xenyor.

CARLÀ

Donques, bon fat;
 sigues de bona tornada,
 per ta fe.

CRISTÒFOL

¿I si no eixtar, què faré?

CARLÀ

Si no hi és, fes que l'esperes.

¿Saps tu què pots fer, també?

Allí ha unes romagueres,
a pelegrí,

que travessen lo camí

i fan tan gran antipara,

que em pensí avui, quan vinguí,

que em destruïssin la cara.

Hi aniràs

i amb un dall ho esbardissaràs

tant com vegis que és mester.

CORNEI

Jo seria d'altre parer:

que vostra mercè sopàs.

Altres títols de la col·lecció

Quatre textos d'Ignasi Iglésias

Cinc textos de Rosa Victòria Gras i Perfontan •

Cinc textos de Rosa Victòria Gras i Perfontan ••

Cinc textos de Rosa Victòria Gras i Perfontan •••

Tres textos de Manuel de Pedrolo

Tres textos de Josep Palau i Fabre

Tres textos de Ferran Soldevila

La vesita, de Joan Ferrandis d'Herèdia

El ventríloc, de Joan Brossa

Lucrecia o Roma libre, de Joan Ramis i Ramis

Tal faràs, tal trobaràs, d'Eduard Vidal i Valenciano

Indian Summer, de Rodolf Sirera

Tres textos de Jordi Teixidor

Tres textos de Ramon Vinyes

Tres textos de Maria Aurèlia Capmany

Tres textos de Màrius Gifreda

Dos textos de Josep Pous i Pagès

Tres textos de Josep Maria Muñoz Pujol

Quatre sainets de Francesc Renart i Arús

Quatre textos de Frederic Soler 'Serafi Pitarra'

El Carlà arriba a la seva propietat rural després d'una absència llarga i s'informa per Cornei del desori que hi regna, a causa de les relacions entre la pastora i el moliner Crespínell. L'amo encarrega a Cornei que despertí el mosso Cristòfol i l'envii al molí de Crespínell.

La *Comèdia de Cornei* és una peça dramàtica de la segona meitat del segle XVI, de caràcter còmic. L'obra, en vers, s'ha conservat fragmentària en un sol manuscrit, sense nom d'autor, ni data ni títol. Segueix els models de la comèdia clàssica, amb personatges arquetípics, com l'ancià desenganyat i el criat. Es tracta d'una peça còmica, molt vivaça, l'acció de la qual es desenvolupa en una propietat rural. Sembla haver estat escrita per algú que és bon coneixedor de la comèdia d'acció i d'embolic, tot i que s'inspira en escenes i personatges rústics i populars, potser un estudiant o un professor universitari, que dominava bé la llengua popular i la comèdia llatina. El fet que l'obra ens hagi arribat incompleta no impedeix considerar-la una aportació important a la història del primer teatre profà en català. La falta de referents concrets que la contextualitzin (el motiu de la composició, la localització de l'aventura, les circumstàncies de la representació, l'auditori a què anava destinat) autoritzen a considerar-la un exemple primerenc de teatre de repertori, compost per ser escenificat en situacions o entorns diversos.

El que trobarà el lector en aquest llibre és una doble edició del text. D'una banda, una edició crítica, establerta per Albert Rossich a partir del manuscrit de la Biblioteca de Catalunya, i de l'altra, una edició regularitzada ortogràficament i adaptada a l'escenificació, amb acotacions que en faciliten la lectura, preparada per Albert Mestres, versió que pretén acostar el text al lector general.

ISBN 13 978-84-10278-72-1

9 788410 278721